

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти

М. М. Бриль

2020 р.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

**Методичні рекомендації
щодо вивчення навчальної дисципліни
«Аналіз виконавських стилів»**

галузь знань 02 Культура і мистецтво
спеціальність 025 Музичне мистецтво
для закладів фахової передвищої освіти

Укладач:

Ю. В. Яблонська

викладач циклової комісії «Спеціальне фортепіано» Київської муніципальної академії музики ім. Р. М. Глієра, спеціаліст вищої категорії

Рецензенти:

Т. О. Микитіна

голова предметної комісії викладачів фортепіано та концертмейстерів Калуського коледжу культури і мистецтв, спеціаліст вищої категорії

Є. А. Борисова

завідувач фортепіанного відділу Чернігівського фахового музичного коледжу ім. Л. М. Ревуцького, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Відповідальна
за випуск

А. Г. Полещук

Рекомендовано

на засіданні науково-методичної ради
Київської муніципальної академії музики
ім. Р. М. Глієра
(протокол № 01 від 31 серпня 2020 р.)

© Яблонська Ю. В., 2020 р.

© Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти, 2020 р.

Зміст

Вступ	4
Структура навчальної дисципліни	5
Зміст та рекомендації	
Тема 1. Історія розвитку клавішних інструментів	8
Тема 2. Історичний процес розвитку виконавства на клавішних інструментах	9
Тема 3. Поняття „стиль”. Характеристика основних стилів. Поняття „індивідуальний виконавський стиль”	10
Тема 4. Клавірні школи 17-18 вв. Стель бароко. Стель рококо	12
Тема 5. Клавірні твори Баха. Стельові особливості. Видання і редакції	13
Тема 6. Г. Гульд - оригінальний інтерпретатор творів Баха	16
Тема 7. Фортепіанне письмо віденських класиків. Й. Гайдн	17
Тема 8. Виконавська практика часів Моцарта та інтерпретація його фортепіанних творів	19
Тема 9. Новизна стилю Бетховена та його виконавська техніка	20
Тема 10. Фортепіанне мистецтво 19 ст. Перехідна епоха (Н.Гумель, Д.Фільд, К.Черні, Ф. Калькбрернер, К.М. Вебер, І.Мошелес). Романтичний стиль виконання	22
Тема 11. Р. Шуман – риси композиторського стилю	24
Тема 12. Ф. Шопен – його оригінальний фортепіанний та виконавський стиль	25
Тема 13. Етап Ф. Ліста у розвитку піанізму	26
Тема 14. Імпресіонізм, неокласицизм, ново віденська школа	28
Тема 15. Французька школа К. Дебюссі – особливості стилю. М. Равель – загадка його творчості	29
Тема 16. Російська виконавська школа. А. Рубінштейн	31
Тема 17. Фортепіанна творчість С. Рахманінова. Рахманінов – виконавець	32
Тема 18. Світ фортепіанної фантазії О. Скрябіна	33
Тема 19. С. Прокоф’єв – нові музичні образи, індивідуальний виконавчий стиль	34
Тема 20. Розвиток фортепіанного мистецтва в Україні	36
Тема 21. Постать Лисенка та його вклад у формування піаністичної виконавської традиції	37
Тема 22. Перші музичні заклади України. Викладацький склад	38
Тема 23. Видатні композитори-піаністи	39
Тема 24. Історія фортепіанного відділу Київської музичної академії ім. Глієра	40
Тема 25. В. Горовиць – останній романтик	42
Тема 26. Світові виконавські школи	43
Тема 27. Конкурси, майстер класи, фестивалі – як необхідний етап розвитку молодого виконавця	44
Рекомендована література	46
Інформаційні ресурси	50

Вступ

Курс лекцій „Аналіз виконавських стилів” відіграє важливу роль у підготовці фахівців із спеціальності „Фортепіано”. Він є складовою частиною комплексу дисциплін, що забезпечують набуття студентами знань, практичних навичок та умінь для подальшої самостійної роботи в якості викладачів дитячих музичних шкіл.

Мета курсу полягає в тому, щоб розібратися в питаннях історії розвитку клавішних інструментів, різних виконавських стилях гри на фортепіано, починаючи від клавірних шкіл 17-18 ст. і закінчуючи новими стильовими напрямками фортепіанних шкіл сучасності, сформуванню взаємозв'язки теоретичного циклу з виконавською практикою, напрацювати баланс між рівнем розвитку практичних навичок студента, придбаних на заняттях за фахом, і рівнем його теоретичної забезпеченості в області фортепіанного мистецтва, що забезпечує вірне розуміння інтерпретацій фортепіанних творів композиторів різних епох, стилів і жанрів. Курс також сприяє вихованню естетичних критеріїв, збагаченню художньо-образного мислення студентів.

Досягнення навчальної мети передбачається вирішити чотирма способами: лекційний курс, семінарські заняття, практичні заняття та самостійна робота.

На теоретичних заняттях студенти повинні опрацювати складні питання стильових особливостей виконавської техніки на клавішних інструментах різних епох і шкіл, риси композиторських стилів, творчі портрети видатних виконавців.

На семінарських та практичних заняттях студенти повинні виявити рівень засвоєння навчального матеріалу, уміння орієнтуватися в основних напрямках розвитку фортепіанного виконавства, стильових особливостях, уміти встановлювати взаємозв'язок із суміжними видами мистецтва та набути практичних навичок самостійно аналізувати явища, події пов'язаних з проблемами даного курсу.

Семінарські та практичні заняття проводяться у формі: презентація; дискусії; проведення вікторин; тестування; перегляд тематичних відео матеріалів; прослуховування записів видатних виконавців на фортепіано.

Самостійна робота передбачає поглиблене вивчення навчального матеріалу, розширення інформаційного простору шляхом опрацювання додаткової літератури, прослуховування музичних творів, перегляду тематичних фільмів та передач, ознайомлення з нотним текстом, виданнями та редакціями.

Звернення до широкого культурно-історичного контексту в процесі викладення матеріалу курсу підкреслено **основній меті**: розкрити історичну детермінованість принципів еволюції музичних стилів у розвитку виконавської культури.

Основні завдання курсу «Аналіз виконавських стилів» визначені необхідністю сформуванню у студентів наступні **компетентності**.

Інтегральні:

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі у сфері музичного мистецтва, викладацької та виконавської діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки.

Загальні:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- Здатність до аналізу та оцінки сучасних соціальних, освітньо-культурних процесів та явищ.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (уміння сприймати інформацію, обробляти її та засвоювати на основі аналізу власного рівня знань).
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (уміння користуватися різними джерелами інформації, здатність до аналізу та синтезу).

Фахові:

- Здатність створювати художній образ музичними засобами.
- Здатність до перенесення системи фахових знань у площину навчального предмету музичне мистецтво, структурування навчального матеріалу, проектування та організації власної діяльності.
- Здатність до аналізу сучасних проблем в галузі мистецтва і культури.
- Здатність до розуміння різноманітних проявів культурно-мистецького процесу в Україні
- Здатність надати критичну оцінку культурномистецьким заходам.
- Здатність аналізувати результати професійної діяльності.
- Здатність до інтеграції отриманих знань з педагогіки у практичній роботі з фаху.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Всього	Із них			
		Лекції	Практичні	Індивідуальні	СРС
Модуль 1. Історія виконавства 17-19ст.					
Змістовий модуль 1. Доба клавіра					
Тема 1. Історія розвитку клавішних інструментів	3	2			1
Тема 2. Історичний процес розвитку виконавства на клавішних інструментах	3	2			1
Тема 3. Поняття „ стиль”. Характеристика основних стилів. Поняття „ індивідуальний виконавський стиль”	4	2			2
Тема 4. Клавірні школи 17-18 вв.. Стиль бароко. Стиль рококо.	3	2			1
Тема 5. Клавірні твори Баха. Стильові особливості. Видання і редакції.	7,5	4	1,5		2
Тема 6. Г. Гульд - оригінальний	4	2			2

інтерпретатор творів Баха.					
Контроль змістового модулю 1.	0,5		0,5		
Разом за змістовим модулем 1.	25	14	2		9
Змістовий модуль 2. Часи раннього фортепіано					
Тема 7. Фортепіанне письмо віденських класиків Й. Гайдн	4	2			2
Тема 8. Виконавська практика часів Моцарта та інтерпретація його фортепіанних творів.	4	2			2
Тема 9. Новизна стилю Бетховена та його виконавська техніка.	5,5	2	1,5		2
Контроль змістового модулю 2.	0,5		0,5		
Разом за змістовим модулем 2	14	6	2		6
Змістовий модуль 3. Романтичний стиль у фортепіанному мистецтві					
Тема 10. Фортепіанне мистецтво 19 ст. Перехідна епоха (Н.Гумель, Д.Фільд, К.Черні, Ф. Калькбренер, К.М. Вебер, І.Мошелес). Романтичний стиль виконання	2	1			1
Тема 11. Р. Шуман – риси композиторського стилю.	4	2			2
Тема 12. Ф. Шопен – його оригінальний фортепіанний та виконавський стиль.	5	3			2
Тема 13. Етап Ф. Ліста у розвитку піанізму.	4,5	2	0,5		2
Контроль змістового модулю 3.	0,5		0,5		
Разом за змістовим модулем 3	16	8	1		7
Модуль 2 Історія виконавства ХХ- ХХІст.					
Змістовий модуль 4. ХХ ст. – виникнення нових стильових напрямків					
Тема 14. Імпресіонізм, неокласицизм, ново віденська школа.	5	2			3
Тема 15. Французька школа К.Дебюссі – особливості стилю. М. Равель – загадка його творчості.	6,5	3,5			3
Контроль змістового модулю 4.	0,5		0,5		
Разом за змістовим модулем 4	12	6	0,5		6
Змістовий модуль 5. Фортепіанне мистецтво Росії					
Тема 16. Російська виконавська школа. А.Рубінштейн.	4	2			2
Тема 17. Фортепіанна творчість С Рахманінова. Рахманінов – виконавець.	4	2			2
Тема 18. Світ фортепіанної фантазії О.Скрябіна	4	2			2
Тема 19. С. Прокоф'єв – нові музичні образи, індивідуальний виконавчий стиль	5,5	2	1,5		2

Контроль змістового модулю 5.	0,5		0,5		
Разом за змістовим модулем 5	18	8	2		8
Змістовий модуль 6. Українська композиторська, виконавська та педагогічна школи					
Тема 20. Розвиток фортепіанного мистецтва в Україні	3	2			1
Тема 21. Постать Лисенка та його вклад у формування піаністичної виконавської традиції	4	2			2
Тема 22. Перші музичні заклади України. Викладацький склад.	3	2			1
Тема 23. Видатні композитори-піаністи	4	2			2
Тема 24. Історія фортепіанного відділу Київської музичної академії ім. Глієра	4	2			2
Тема 25. В. Горовиць – останній романтик	5,5	2	1,5		2
Контроль змістового модулю 6.	0,5		0,5		
Разом за змістовим модулем 6	24	12	2		10
Змістовий модуль 7. Сучасне виконавство XX-XXI ст.					
Тема 26. Світові виконавські школи	5	3			2
Тема 27. Конкурси, майстер-класи, фестивалі – як необхідний етап розвитку молодого виконавця	3,5	2	1,5		2
Контроль змістового модулю 7.	0,5		0,5		
Разом за змістовим модулем 7	11	5	2		4
Разом годин	120	59	11		50

МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ВИКОНАВСТВА XVII-XIX СТ.

Змістовий модуль 1. Доба клавіра

Тема 1. Історія розвитку клавішних інструментів

Історія виникнення клавішних інструментів, їх специфіка, розвиток. Різноманітність.

- Давня Греція (монохорд)
- Франція (клавесин, спінет)
- Італія (чембало, спінет)
- Англія (верджінал)
- Німеччина (кільфлюгель)

Рекомендовано визначити історичний контекст виникнення клавішного інструмента, приналежність до тієї чи іншої культури та національній школі, які в свою чергу пристосовані під різне бачення та світосприйняття. Музика виходить з можливостей інструменту, але водночас музика диктує подальші зміни, які можуть відбуватися з ним. Розглядаємо специфікації різних клавішних інструментів, як то – механізм, та пов'язане з ним звуковидобування, кількість регістрів та мануалів, потреби у виконавській практиці.

Самостійна робота студента

Прослухати записи виконання на історичних інструментах, а саме клавесині, клавікорді, органі. Порівняти звучання, способи звуковидобування, засоби виразності, цілі та задачі творів, які писалися для того чи іншого інструменту.

Тест для самоконтролю

Специфіка механіки:

- Клавікорда
- Клавесина
- Органа

Рекомендована література

- Алексеев А. - *История фортепианного искусства.* - М.; Музыка, 1988.-415с. (с.5-26)
- Кашкадамова Н. -*Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах* Т.; Астон 1998.-299 с. (с.13-43)

Інформаційні ресурси

- [Клавесин – музикальний інструмент прошлого, настоящего или будущего?](#)
- [Клавесин. Клавикорд. Спинет](#)
- [From the Clavichord to the Modern Piano](#)

Тема 2.

Історичний процес розвитку виконавства на клавішних інструментах

Соціально – історичні етапи розвитку виконавства.

- Середньовічна музика. Та її прикладний характер;
- Музика салону, зміна споживача;
- Фортепіано – засіб розповсюдження музичної інформації;
- В авангарді – фігура віртуоза – виконавця;
- Зміна суті виконавства.
- Виникнення перших професійних закладів в Європі (Відень, Паріж, Прага, Лондон, Варшава, Москва, Петербург)

Рекомендовано розглянути історичний процес розвитку виконавства, починаючи з доби Середньовіччя, де ставлення до музики було ужитковим, не передбачало особливої глибини її змісту, від музиканта очікували звукового оформлення тієї чи іншої життєвої ситуації. Отже музика не потребувала спеціального тлумачення-інтерпретації. Вона існувала як імпровізація. В XIX ст. було усвідомлено, що музичне виконання саме собою є мистецьким актом та має власний зміст. Поруч із тим, дуже динамічно змінюються механізми та специфікації клавішних інструментів. З'являється новий тип клавіру – фортепіано, який надає нові можливості для формування нового блискучого, концертно-віртуозного стилю виконавства. Артистичні салони стають важливими осередками мистецтва, перехідною формою від придворних звичаїв до буржуазної культури XIX ст. Поява перших консерваторій. Розвиток фортепіанної педагогіки.

Самостійна робота студента

Підготувати реферат на тему: «Засновники та натхненники перших музичних закладів».

План (на прикладі Лейпцігської консерваторії):

1. Роки заснування
2. Перший викладацький склад
3. Вимоги вступу
4. Освітня програма
5. Форми контролю
6. Традиції та особливості виховного процесу
7. Видатні випускники

Рекомендована література

- Кашкадамова Н. -*Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах* Т.; Астон 1998.-299 с. (с.28-178)
- Кашкадамова Н.- *Історія фортепіанного мистецтва XIXсторіччя.-Тернопіль,Астон ,2006.-608 с. (8-13)*
- Шонберг Г.- *Великие пианисты* -М.; Аграф 2003.-416с. (с.14-33)

Інформаційні ресурси

- [От клавесина к пиано форте](#)
- [Французские рояли. Шопен. Лист. Алькан](#)
- [Мильштейн Я.И. Франсуа Куперен. Его время, творчество, трактат «Искусство игры на клавесине»](#)

Тема 3. Поняття „стиль”. Характеристика основних стилів. Поняття „індивідуальний виконавський стиль”

Стиль в мистецтві – структурна єдність образної системи і прийомів художнього вираження. Стиль в мистецтві – це „своєрідні візитні картки” певних епох і народів. Характеристика основних стилів

- Бароко
- Класицизм
- Рококо
- Романтизм
- Реалізм
- Модернізм

Поняття „індивідуальний виконавський стиль”, масштабність творчої особистості, яка формує свій особливий, неповторний стиль

Час змушує нас замислюватися над співвідношенням «минулого», «сучасного» та «майбутнього» в мистецтві. Змінилося відношення до традиції виконавства, до самої музики, вимагаючи шукати «нові синтези» які висунуті різноманітними митцями. Необхідно проаналізувати стильові процеси, які зароджуються у минулому, створюючи явища, котрі змінюють «класичні» канони, але мають багато спільного з сучасним часом.

Усвідомлення дифузії «минулого» та «теперішнього» допоможе нам щодо інтерпретації історико-культурної традиції так і сучасності.

Рекомендовано визначитися з основними стильовими поняттями та особливостями, які характеризують епоху:

- Світогляд доби
- Соціальні та культурні традиції
- Художні образи
- Форми висловлювання
- Засоби виразності
- Видатні постаті

Індивідуальний виконавський стиль не може існувати відокремлено. Він завжди реагує на зміни історичного контексту, світосприйняття суспільства та в музичній культурі в цілому.

Категорія «Індивідуальний виконавський стиль» введена у науковий обіг порівняно нещодавно, від опису «манера гри» на інструменті до поняття, яке стало окремою галуззю – «виконавське музикознавство». Перший дослідник цього питання К.Мартинсон.

Рекомендована література

- Мартинсон К. - Индивидуальная фортепианная техника на основе звукотворческой воли - М.; Музыка, 1966.-220 с.

Самостійна робота студента

Проаналізувати декілька виконавців (Горовиць В., Юдіна М., Плетньов М., будь кого ще на власний розсуд) з точки зору «індивідуального виконавського стилю», користуючись наступними параметрами:

План:

1. Самобутність особистості виконавця
  2. Система музично-речових ресурсів
  3. Схильність до певного репертуару
  4. Трактовка авторського тексту
  5. Відносини із слухацькою аудиторією
- (Параметри можна додавати за бажанням.)

Інформаційні ресурси:

- [Исторические концерты. Играет Владимир Горовиц](#)
- [Horowitz Live in Vienna](#)
- [Мария Юдина. "Портрет легендарной пианистки](#)
- [Музыкант от Бога. Мария Юдина](#)
- [Мой Чайковский. Михаил Плетнев](#)
- [ПЛЕТНЁВ \(часть 1\)](#)
- [ПЛЕТНЁВ \(часть 1\)](#)

Тема 4. Клавірні школи 17-18 вв. Стиль бароко. Стиль рококо

Дж. Фрескобальді та Доменіко Скарлятті. Італійська клавірна музика. Французькі клавесиністи. Фр. Куперен та Жан Філіп Рамо.

- Клавірна музика на Україні.
- Здобутки епохи бароко.
- Прикмети стиля рококо.

Рекомендовано проаналізувати основні музичні здобутки Бароко –розвиток тих засобів, що дозволили музиці стати виразною та експресивною. Композитори доби розширили діатонічну основу церковних ладів до хроматики, освоїли мажор-мінор, посилити гостроту звучання дисонансів, затримань та інших гармонічних нововведень. Синонімом змістовності стає для XVII ст. поняття музичної риторики, зароджується ставлення до музики, як до мови. В термінах риторики осмислюється новий музичний лексикон, що вбирає в себе численні гостро-виразові прийоми. Музично-риторичні фігури стають носіями визначного і зрозумілого всім змісту. Теорія афектів проголосила емоційну змістовність музики і встановила зв'язок між її засобами.. Музика починає набувати самостійної, а не ужиткової ролі.

Дж.Фрескобальді –як представник італійської школи.

Рококо з'являється на зламі XVII-XVIII століть, належить до доби королювання Людовіка XIV та ЛюдовікаXV, пов'язаний з розквітом абсолютної монархії. Його прикмети: легкий, оздобний стиль, згладжуванні гострі кути, гнучкість, вигин, хвиляста лінія, мініатюрність.

Фр. Куперен та Жан Філіп Рамо – як представники французької клавесинної школи.

Навчання музики на Україні в XVIIст. було важливою складовою освіти в школах всіх рівнів. Орган –був дуже поширений в побуті, також вживався для підготовки професійних музикантів. Глухівська школа (1730 р.)

Самостійна робота студента

Рекомендовано ознайомитися з творами композиторів Дж.Фрескобальді та Ж.Ф. Рамо

Рекомендована література

- Алексеев А. - *История фортепианного искусства.* - М.; Музыка, 1988.-415с. (с.26-31)
- Кашкадамова Н. -*Мистецтво виконання музики на клавійно-струнних інструментах* Т.; Астон 1998.-299 с. (с.53 -116)

Інформаційні ресурси

- [Gerolamo Frescobaldi, toccata seconda \(1615\) Marco Mencoboni Harpsichord](#)
- [FRESCOBALDI Bergamasca \(Fiori Musicali\)](#)
- [Girolamo Frescobaldi - Cento Partite Sopra Passacagli](#)
- [Великие Композиторы - Жан-Филипп Рамо](#)
- [«Нежные вздохи» Рамо на клавесине](#)
- [Tambourin](#)
- [Jean-Philippe Rameau Les Sauvages](#)

Тема 5. Клавірні твори Баха. Стильові особливості. Видання і редакції

Загальний огляд клавірної творчості Баха. Мистецтво Баха - найхарактерніший вияв високого бароко в музиці.

- Лірико – філософська тема
- Музична риторика
- Жанри і форми
- Фактура
- Орнаментика
- Артикуляція
- Темпоритм

Ознайомлення з існуючими виданнями та редакціями. Особливості та розбіжності.

Найзначніше досягнення клавіризму – творчість і виконавство Й.С.Баха. Вперше в історії в клавірну музику було вкладено таку глибоку думку загальнолюдського значення. Бах синтезує і приводить до нової якості найвизначніші здобутки своїх великих попередників. Рідкісне багатство та різноплановість його клавірної творчості характеризується не тільки повнотою життєвого змісту, а й різноманітністю жанрів та форм концертного, педагогічного чи ужиткового призначення.

- Нотний зошит Анни Магдалени Бах
- Маленькі прелюдії та фуги
- 15 Інвенцій та 15 Симфонії
- Добре темперований клавір -2 зошити
- Концерти для клавіра з оркестром
- Італійський концерт
- Шість Французьких сюїт
- Шість Англійських сюїт
- Шість Партит
- Сім Токат
- Хроматична фантазія та фуга
- Чотири дуети
- Хоральні прелюдії
- Хроматична фантазія та фуга
- Арія з варіаціями в італійському стилі
- Гольдберг-варіації
- Мистецтво фуги

Історія редагування клавірних творів Баха розвивалась і змінювалась. Спочатку вона трактувалась за нормами ранньоромантичної фортепіанної музики, з її контрастними чутливими настроями, схильними до патетики й сентиментальності (К.Черні). Лінію романтизації клавірної музики Баха було підхоплено Лістом та його учнями. Представники німецької школи(Ф.Кролл, Г.Бішоф) відрізняються коректністю й точністю щодо авторського тексту. Інші завдання ставили у своїх редакторських роботах італійці Ф.Бузоні, який відстоював антиромантичний погляд на Баха, та Б.Муджеліні, послідовник бузонівської інтерпретації. У другій половині ХХ ст. активно заявив про себе рух за виконання історично-правдивого Баха, який спирається на відродження барочних звичаїв, норм і правил гри та

виконання на інструментах, що належить до пори написання музики. Інструктивні редакції витісняються виданням уртекстів.

Видання та редакції

Педагогічні видання, в яких редактори дозволяють собі вносити в текст динамічні та артикуляційні вказівки, аплікатуру, педаль, навіть змінювати послідовність номерів: **К.Черні, Г.Келлер, Ф.Бузоні, Б.Муджеліні, Б.Барток, В.Полівка.**

Автентичний текст композитора, але науково- вивіреним, пристосований до виконання на фортепіано друкований *Urtext*: **Wiener Urtext Edition** або **Bärenreiter**

10 принципів роботи з уртекстом

- Принцип дрібної, осевої пульсації
- Принцип «підсиленої артикуляції»
- Принцип «багаторядкової ліги»
- Принцип «двоїстої ліги»
- Принцип затакту
- Принцип прихованої поліфонії
- Принцип синкопи
- Принцип довгих нот
- Принцип «стереофонії» або «просторової поліфонії»
- Принцип *ritato*

Самостійна робота студента

Рекомендовано проаналізувати та порівняти редакції «Добре темперованого клавіру» Баха за наступною схемою. З'ясувати спільності та розбіжності.

Редактори	Коментарі	Темп/ Характер	Метроном	Штрихи/ ліги	Динаміка	Аплікатура	Педаль
Urtext							
Черні							
Бішоф							
Кролл							
Муджеліні							
Бузоні							
Барток							

Практична робота

Зробити аналіз твору (за вибором) Й.С.Баха. Редакція - Urtext. За допомогою «**10 принципів роботи з уртекстом**»

Рекомендована література

- Бадюра-Скода П. - *Bach – Interpretation.* - Laaber, 1990.
- Байшлаг А. - *Орнаментика в музыке.* - М.; Музыка, 1978.-320с.
- Браудо И. - *Артикуляция.* - Л.; Музыка, 1973.
- Гардинер Дж.Э. - *Музыка в небесном городе.* М.; 2019.- 672 с.
- Герасимова-Персидська Н. *Й.С.Бах та сучасність.* К.; 1985.
- Носина В. - *Символика музыки И.С.Баха.* – Тамбов, 1965.
- Темченко И., Хитрук А. - *Беседы про Баха* М.; Класика-XXI; 2019.- 152 с.
- Швейцер А.- *И.С.Бах* - М.; Музыка 1965.-728 с.

Інформаційні ресурси

- [András Schiff on Bach](#)
- [András Schiff explains Bach](#)
- [Christian De Luca: J.S. Bach's Italian Concerto | Juilliard Sir András Schiff Piano Master Class](#)
- [Bach and the Cosmos](#)
- [András Schiff on the recording of Bach's „The Well-Tempered Clavier”](#)
- [Музыкальная мастерская Михаила Аркадьева. Бах](#)

Тема 6. Г. Гульд - оригінальний інтерпретатор творів Баха

- Життєвий та творчий шлях.
- Особливості виконавського стилю.
- Специфіка інструмента на якому він грав.
- Прослуховування записів

Г.Гульд – одна з самих парадоксальних фігур Музичного Олімпу ХХ ст. Музика Баха стала для Глена Гульда головним і стильово-визначальним пластом репертуару. Він відкинув залишки романтичного трактування Баха. Проте стилізація під бароко так само була чужа для нього. Характерно, що найбільш відповідним інструментом для виконання музики Баха Гульд вважав фортепіано, використовуючи його універсальні можливості різноманітного інтонування.

Самостійна робота студента

Рекомендовано дивитися відео матеріали щодо життя та творчості Г.Гульда. Проаналізувати особливості виконавського стилю за допомогою плану.

План.

1. Самобутність особистості виконавця
2. Система музично-речових ресурсів
3. Схильність до певного репертуару
4. Трактовка авторського тексту
5. Відносини із слухацькою аудиторією

Рекомендована література

- Баззана К. –Очарованный странник. – М.;Классика-XXI, 2007-480с.
- Гульд Г. -.Избранное (в двух книгах). – М.;Классика-XXI,2006.-240с. 216с.
- Монсенжон Б. –Нет, я не эксцентрик. – М.;Классика-XXI,2008. -272 с.

Інформаційні ресурси

- [Глен Гульд. Отрешение](#)
- [Glenn Gould and Leonard Bernstein: Bach's Keyboard Concerto No. 1 \(I\) in D minor \(BWV 1052\)](#)
- [Тридцать две истории о Глене Гульде](#)
- [ГЛЕН ГУЛЬД](#)

Змістовий модуль 2. Часи раннього фортепіано

Тема 7. Фортепіанне письмо віденських класиків. Й. Гайдн

Нове інструментальне письмо

- Гармонія – основа розвитку в формі твору
- співна мелодія – головний виразовий засіб
- акцентована метрична пульсація – як важливий впорядковуючий фактор

Фортепіанні твори Гайдна. Пошуки та здобутки в розвитку стилю.

XVIII ст.- час формування нового стилю, який пов'язаний з новим світоглядом та винахідом фортепіано. Класицизм дав новий метод відтворення змісту в музиці – розкриття його в розвитку, в зіткненні суперечностей. Для класицизму характерні діалектика контрасту і єдності у співвідношенні образів та тем, поєднання раціональної впорядкованості з душевною щирістю. Метод відтворення дійсності в боротьбі суперечностей втілюється в формі Сонатного Allegro, яка набула у класиків завершеності й стала для них основною.

У фортепіанних творах класиків формується нове інструментальне письмо. У класичній фактурі панує гомофонно-гармонічний склад, розвиваються фактурні можливості, мелодія стає більш пластичною, чистою й широкою.

Й.Гайдн перший серед трьох віденських класиків. Шлях від простих передкласичних клавірних дивертисментів для домашнього музикування до зрілих серйозних класичних сонат протягнувся крізь всю його творчість.

Ранній стиль клавірних сонат Гайдна – «Шість легких дивертисментів» - прообраз звучання камерного оркестру.

Сонати 1770-х років руйнують легенду про наївного та лукавого «дідуса Гайдна». Змінюється тональність викладання матеріалу, стає більш суб'єктивною, емоційною. Композитор намагається порвати з клавесинним стилем і розвиває фортепіанну фактуру. З'являються мінорні сонати, розширюється звуковий простір, непередбачливі ритми, вставні каденції, загострена драматургія.

Сонати 1780-х років – збагачує повільну частину й фінал циклу, розвиваючи варіаційну форму та рондо. З'являються двочастинні сонати.

Останні сонати 90-х – по-справжньому мужній, навіть «монументальний» стиль, якому притаманний високий рівень узагальнення, об'єктивний тон висловлювання, рівновага між нейтрально-інструментальним та специфічно клавірним.

Самостійна робота студента

Рекомендовано послухати та проаналізувати виконання клавірних сонат, які відносяться до різних років їх написання, з'ясувати як саме еволюціонує жанр.

Рекомендована література

- Великович Э. -- Великие музыкальные имена - С-П.; 1997.-188 с (с.48-89)
- Дис А.К – История жизни Йозефа Гайдна.- М.; Классика-XXI; 2007.-186 с.
- Ноймайр А. - *Музыка и медицина*. - М.; Классика-XXI; 2009.-312с.(с.17-65)
- Ройзман Л.- Фортепианное творчество *Гайдна* -М.;Классика-XXI, 2004.-204 с.

Інформаційні ресурси

- [Партитуры не горят. Й.Гайдн. Венский классик номер один](#)
- [Клавирная антология Й.Гайдна](#)
- [В поисках Гайдна. 1 серия](#)
- [Haydn: Sonata Hob. XVI: 37 \(Allegro con brio\) | Francesco Corti](#)
- [Haydn - 56è Festival de Pollença // Les Musiciens du Louvre](#)
- [Haydn Complete Harpsichord Concertos Part 1 Koopman, HQ MP3, 432Hz](#)

Тема 8. Виконавська практика часів Моцарта та інтерпретація його фортепіанних творів

Піаніст Моцарт на фоні виконавства класичної доби.

- Вимоги до виконання музики
- Програма концертів „ академій”
- Імпровізації – улюблений номер віденської публіки
- Почуття і смак – своєрідність віденського класичного стилю Моцарта
- Динаміка гучності
- Фразування, артикуляція, туше
- Педалізація
- Темпоритм
- Орнаментация

На ґрунті класичного стилю розквітло в другій половині XVIII ст. мистецтво Моцарта. Виконавство було органічним і необхідним виявом його музичного генія, нерозривно пов'язаним з композиторською творчістю. Протягом всього життя він спізнав усі прийняті в тодішній музичній практиці форми музикування: домашні концерти, гра на органі в церквах, композитор, імпровізатор, клавірист і скрипаль. Саме в той час музичне життя Відня досягає дуже високого рівня. Виплекався значний прошарок освіченого музичного аматорства. Серед заможних сімей, представники яких не тільки самі були добрими музикантами, а й утримували домашні професійні музичні капели, організовували великі приватні концерти, запрошували віртуозів, замовляли композиторам твори для своїх концертів. Найбільш престижною формою музичних виступів стали Академії, які і стали тріумфом Моцарта – віртуоза. Особливе враження на слухачів справляли імпровізації Моцарта.

Самостійна робота студента

Рекомендовано прослухати твори Моцарта, бажано на історичних інструментах. Проаналізувати можливості, які надає інструмент за часів композитора, та з'ясувати розбіжності з якими зустрічається сучасний виконавець, граючи на сучасному фортепіано.

Рекомендована література

- Аберт Г.- Моцарт В.А.- Музыка, 1978.
- Бадюра-Скода Е. -*Интерпретация Моцарта.*- М.; Музыка, 1972.
- Луцкер П., Сусідко І. -*Моцарт та його час* - М.; Класика-XXI 2008.- 624 с.
- Ноймайр А. - *Музыка и медицина.*- М.; Классика-XXI; 2009.-312с. (с.67-158)
- Эйнштейн А. -*Моцарт. Личность. Творчество.*- М.; Классика-XXI,2007.-472 с.

Інформаційні ресурси

- [Моцарт. Часть 1 | Телеканал "История"](#)
- [Моцарт. Часть 2 | Телеканал "История"](#)
- [Дина Кирнарская про Моцарта](#)
- [Mozart: Sonata no. 8 KV310 | Ronald Brautigam](#)
- [Kristian Bezuidenhout - W.A. Mozart/ Fantasie in d \(KWV 397\)](#)
- [Steven Lubin, Mozart, Variations in C, K.265 \(300e\), on "Ah, vous dirai-je maman"](#)
- [Introducing Mozart's Fortepiano](#)

Тема 9. Новизна стилю Бетховена та його виконавська техніка

Новизна стилю Бетховена

- В'язана гра
- Характерні акценти
- Градація динамічних змін
- Повне, сильне звучання інструменту
- Виконавські вказівки та стильові особливості виконання творів Бетховена
- Темпоритм
- Динаміка
- Артикуляція
- Орнаментика
- Педалізація
- Аплікатура

Бетховен вінчає своєю творчістю діяльність класичної віденської композиторської школи. Властивості його музики – величезна енергетична напруга, збудженість почуттів, драматизм боротьби робили її близькою до романтиків, і ті розцінювали й представляли композитора як свого однопумця і соратника. Проте неповторно-індивідуальний зміст творчості Бетховена повстав саме на взаємодії двох історичних стилів і в цьому полягає унікальна цінність написаного генієм розділу фортепіанного мистецтва.

Особлива тема Бетховена – титанічна боротьба героя, образ борця, несхитного у відстоюванні своїх високих ідеалів, яка визначила його власну життєву позицію, наклало відбиток на ставлення до композиторської й виконавської діяльності.

У Бетховена нарешті повністю відмирає сприймання музики як ужиткового мистецтва. Він розуміє мистецтво як справу генія і втілення його сміливих ідей. Можна виділити такі визначні риси стилю композитора як героїзація образу, піднесена, ораторська, декламаційна манера висловлювання, масштабність, симфонічна трактовка інструмент. Бетховен істотно вплинув на подальшу долю фортепіанного виконавства.

Самостійна робота студента

Рекомендовано прослухати записи сонат Бетховена у виконанні Varenboim, Buchbinder, Shiff, або ще когось за бажанням, підготуватися до практичної роботи за допомогою нижче вказаної літератури та інформаційних ресурсів.

Практична робота

Опус	№, тональність, рік написання	Присвята	Кількість частин, форма, новаторство	Прослухано у виконаннях

Рекомендована література

- Кашкадамова Н. - *Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах Т.*; Астон 1998.-299 (с.255-290)
- Корганов В. - Бетховен.Биографический этюд.- М.; Алгоритм, 1997.-815 с.
- Ноймайр А. - *Музыка и медицина.* - М.; Классика-XXI; 2009.-312с. (с.162-246)

Інформаційні ресурси

- [Ю. Кремлев Фортепианные сонаты Бетховена](#)
- [Жанр фортепианной сонаты](#)
- [Фортепианное творчество Л. Бетховена в контексте музыкальной критики и исполнительских тенденций конца XVIII - первой трети XIX века](#)
- [Beethoven - Complete Piano Sonatas](#)
- [Beethoven: Complete Piano Sonatas](#)
- [Beethoven - The Complete \(32\) Piano Sonatas + Presentation \(reference recording : Wilhelm Backhaus](#)

Змістовий модуль 3. Романтичний стиль у фортепіанному мистецтві

Тема 10. Фортепіанне мистецтво 19 ст. Перехідна епоха (Н.Гумель, Д.Фільд, К.Черні, Ф. Калькбрєнер, К.М. Вебер, І.Мошелес). Романтичний стиль виконання

Історично-соціальні зміни в світі. Удосконалення інструменту. Попередники романтиків: Фільд, Гумель, Калькбрєнер, Мошелес. Піаністичний родовид. Історія й традиції.

- Мошелес, Фільд – учні Клементі
- Мендельсон – Учень Мошелеса
- Тальберг, Гензельт – учні Гумеля
- Черні – учень Бетховена

Фортепіано – спосіб розповсюдження музики. Епоха віртуозів.

Поява нового стильового напрямку в музиці (та в інших видах мистецтва) була зумовлена Великою Французькою революцією, яка вплинула переосмислення ролі мистецтва. Для багатьох музикантів того часу цей напрямок став прапором боротьби за правду в мистецтві, без будь-яких штампів і загальноприйнятих норм. Характерною рисою для композиторів-романтиків було не композитор-імпровізатор, а віртуоз-композитор-виконавець. Набувають свого поширення сольні концерти, зокрема платні.

Найбільш важливою рисою романтичної музики вважається безпосереднє вираження світу людських почуттів, свобода самовираження, не обмеженого матеріально рамками умовностей. Це пов'язано з більшою насиченістю музичної мови, подоланням класичних нормативів.

Стиль виконання романтиків включав в собі поєднання віртуозності і експресивності. Кожен романтик-виконавець - це герой, котрого він втілює через свій твір. Набуває поширеності вид сольного концерту, де композитори чи виконавці могли показати свої здібності.

В часи романтизму фортепіано набуває широкого поширення і стає улюбленим інструментом композиторів і виконавців. На той час динамічний діапазон фортепіано вже дозволяв виконувати градацію від піаніссімо до фортіссімо, а нова клавірна механіка відкривала перед композиторами і виконавцями безграничні способи звуковидобування. З'являються нові технічні прийоми, темброві забарвлення тощо. Також окрему роль набував принцип педалізації, саме завдяки новим технікам педалі стали можливі певні гармонійні та поліфонічні прийоми гри.

Самостійна робота студента

Рекомендовано ознайомитися з біографією та творчим доробком Дж.Фільда, Н.Гумеля, Ф.Мендельсона та К.Черні. Послухати записи.

Рекомендована література

- Ноймайр.А. – Музыканты в зеркале медицины. – М.; Зевс,1997.-448 с.(с.7-130)
- Кашкадамова Н.- Історія фортепіанного мистецтва ХІХсторіччя.-Тернопіль, Астон, 2006.-608 с. (с.6 -75)
- Шонберг Г.- Великие пианисты -М.; Аграф 2003.-416с.(с.86-131)

Інформаційні ресурси

- [Великие Композиторы - Иоганн Непомук Гуммель](#)
- [Феликс Мендельсон. Лекция Ярослава Тимофеева](#)
- [Известные люди Феликс Мендельсон Док фильм](#)
- [Лекция 65. Ноктюрны Фильда. Влияние на раннего Шопена](#)
- [КАК ПРЕПОДАВАЛ КАРЛ ЧЕРНИ](#)
- [Карл Черни ученик Бетховена и педагог Листа А также композитор не только этюдов!](#)
- [Thalberg: fantasía sobre «Moisés en Egipto» | Breno Ambrosin](#)
- [Романтизм в музыке](#)

Тема 11. Р. Шуман – риси композиторського стилю

Багатогранна натура Шумана.

- Піаніст
- Композитор
- Критик та редактор
- Фантастичний світ образів
- Самобутність творів за задумом, змістом та способом висловлення.
- Оригінальність форми, мелодії, гармонії, ритму.

Р.Шуман – яскравий представник зрілого романтизму в європейській музиці XIX ст. Фортеп'яно було тим інструментом. Що сформував творчу особистість композитора. Його самобутній стиль став новим, вражаючим явищем німецького музичного життя. Шуман залишається неперевершеним знавцем таємних рухів людської душі. Два палких захоплення – література й музика притаманні Шуману. Літературні типи –Флорестан, Евзебій, Кіарина та ін. переступають з публіцистичних сторінок на музичні, стають центральними персонажами його фортеп'яних композицій. В образному змісті музичних творів найбільш відчутні дві тенденції-психологізація та характеристичність. Конфлікт шуманівського героя зі світом загострений, імпульсивний, сприймання ним світу- це не послідовне філософське осмислення дійсності, а раптова і дуже чутлива фіксація різнобарвного потоку життя в його контрастності, мінливості, щоразу нових відтінків.

Самостійна робота студента

Рекомендовано прослухати фортеп'янні твори Р. Шумана у виконанні піаністів різних національних шкіл наприклад:

- А.Корто,М. Аргерих, Volfram Schmitt -Leonardy – європейська традиція
- С.Рихтер, Е.Вірсаладзе, Є.Кісін – російська традиція
- Lang Lang, Yuja Wang – східна традиція

Проаналізувати особливості й тонкощі інтерпретацій, які притаманні представникам різних культур.

Рекомендована література

- Грохотов С. – *Шуман и окрестности.*- М.; Классика-XXI 2006.-240 с.
- Давыдова М. – Шуман. Биографический очерк. –М.; Республика,, 1999.-81 с.
- Житомирский Д. – *Роберт Шуман.*- М.; Музгиз,1964.-880 с.
- Ноймайр.А. – *Музыканты в зеркале медицины.* – М.; Зевс,1997.-448 с.(с.197-331)

Інформаційні ресурси

- [Партитури не горят. Роберт Шуман](#)
- [Лекция. Шуман, Шопен, Рахманинов](#)
- [Роберт Шуман](#)
- [Schumann - Carnaval • Eliso Virsaladze](#)
- [Richter - Schumann - Humoresque Op.20](#)
- [Schumann: Piano Works](#)
- [Martha Argerich - Schumann, Escenes d'infants, op. 15](#)
- [Schumann by Alfred Cortot - Kinderszenen, Kreisleriana, Carnaval, Études Symphoniques](#)
- [R Schumann Fantasia Opus 17](#)
- [Lang Lang. Schumann. Abegg-Variations](#)
- [Yuja Wang: Schumann Piano Concerto in A minor Op. 54](#)

Тема 12.

Ф. Шопен – його оригінальний фортепіанний та виконавський стиль

Шопен та новий розвиток романтичного піанізму. Нові образи, жанри.

- Rubato
- Революційна аплікатура
- Художні педальні ефекти
- Звуковидобування
- Різноманітні школи що до виконання творів Шопена
- Французька школа
- Польська школа
- Російська школа

Творчість Шопена – одна з найвищих вершин фортеп'яної музики, її співуча романтична душа. Композитор зумів розкрити всі кращі властивості свого інструмента з рідкісним розумінням і тонкістю. Музика Шопена зайняла центральне місце у репертуарі піаністів і зберігає його, незалежно від стильових змін у виконавстві. Інтерпретація творів Шопена породила безліч різноманітних пропозицій і викликала чи не найбільше дискусій та розбіжностей у поглядах. З одного боку, саме ця музика, як ніяка інша, відтворила виконавську спеціалізацію- «шопеністів», а водночас в історії її виконань, як у дзеркалі, відбився розвиток і зміна всіх піаністичних стилів другої половини XIX та XX століття.

Самостійна робота студента

Рекомендовано прослухати *I Міжнародний конкурс ім. Шопена на історичних інструментах*. Зосередити увагу на наступних аспектах:

- Перелік інструментів, які надані для виступів
- Репертуарні вимоги
- Обрані інструменти для кожного твору
- Географію конкурсантів, та виконавські особливості, які притаманні різним національним школам.

Посилання: [#1](#), [#2](#)

Рекомендована література

- Белза И.- Ф.Шопен.-М.; 1968.-279 с.
- Венок Шопену. – Сборник статей.-М.; 1989
- Кремлев Ю. – *Ф.Шопен* М.;1960.
- Мильштейн Я. – Очерк о Шопене – М.; 1987.-176 с
- Ноймайр.А. – Музыканты в зеркале медицины. – М.; Зевс,1997.-448 с. (с.7-144)

Інформаційні ресурси

- [The 1st International Chopin Competition on period instrument \(first stage\)](#)
- [The 1st International Chopin Competition on period instrument \(final round\)](#)
- [Французские рояли. Шопен. Лист. Алякан. Форте](#)
- [Как работал Ф.ШОПЕН](#)
- [КАК ПРЕПОДАВАЛ Ф.ШОПЕН](#)
- [«Ф. Шопен. Ноктюрны»](#)
- [Концерт-лекция «ШОПЕН: баллада о романтизме»](#)

Тема 13. Етап Ф. Ліста у розвитку піанізму

Видатний трибун XIX ст.

- Шлях через Паганіні до трансцендентної віртуозності;
- Шлях через Шопена до поетичності та тонкості стилю;
- Шлях через Бетховена до оркестрових ефектів на фортепіано
- Виконавський стиль Ф. Ліста
- Видатні учні та послідовники Ф.Ліста.

Ференц Ліст – це, мабуть найславетніший піаніст в історії музики. Його могутні концертні поїздки середини XIX сторіччя призвели до перевороту у свідомості європейських слухачів, змусивши їх зрозуміти недооцінені до того часу величезні виразові можливості фортеп'янно–виконавського мистецтва. Колосальна сила образно-емоційного впливу у поєднанні з феноменальною піаністичною технікою Ліста навчила тисячі людей Європи сприймати реалізовані на фортеп'яно твори музичної класики як могутні звершення людського духа, вияви героїки чи трагізму, філософської глибини чи ніжної чутливості. Фортеп'яно стало для Ліста інструментом, який здатен втілити в звуках всю існуючу музику. У своїх творах він дав найвищий зразок симфонічного трактування клавішно-струнного інструмента.

Самостійна робота студента

Рекомендовано опановувати літературу, яка дає уявлення про фортеп'яну педагогіку Ліста. Записати основні тези за допомогою наступного плану:

План:

1. Виховання мислячого, широко освіченого митця
2. Пошуки правдивості виразу
3. Розшук головної ідеї твору
4. Демонстрація твору власним показом
5. Поетичні аналогії з літератури чи інших творів мистецтва
6. Поради щодо піаністичної техніки

Практична робота

Зробити порівняльний аналіз Етюдів Ф.Шопена та Ф.Ліста за наступною схемою:

	Ф.Шопен	Ф.Ліст
Цикли етюдів, опуси, роки написання, посвята		
Принцип організації циклу		
Програма (якщо така існує)		
Види техніки		
Композитори, які пишуть цикли етюдів, наслідуючи традицію Шопена або Ліста		
Відомі виконавці		

Рекомендована література

- Буасьє А. – Уроки Листа. - Л.; Музыка,1964. - 69с.
- Зилоти А. –Мои воспоминания о Листе.- Л.; 1963.-468 с.
- Зинькевич О.- Концерт та парк на Крутоярі.- К.;Дух і Літера 2003.-316с. (с.20-43)
- Кашкадамова Н.- Історія фортепіанного мистецтва ХІХсторіччя.-Тернопіль,Астон ,2006.-608 с.(с.250-309)
- Мильштейн Я.- *Ф.Лист* т.1-2- М.; 1971.-600с.

Інформаційні ресурси

- [Ференц Лист и его педагогическая система воспитания художника](#)
- [КАК ПРЕПОДАВАЛ ФЕРЕНЦ ЛИСТ](#)
- [Как работал Ф.ЛИСТ](#)
- [Партитуры не горят. Ференц Лист](#)
- [Абсолютный слух](#)
- [ФЕРЕНЦ ЛИСТ – РАПСОДИИ](#)
- [Ференц Лист: музыка позднего периода](#)
- [Лекция 6 Ференц Лист: виртуозные пьесы](#)
- [Trifonov plays Liszt's Transcendental Études in Lyon France](#)

Модуль 2. Історія виконавства ХХ- ХХІ ст. Змістовий модуль 4. ХХ ст. – виникнення нових стильових напрямків

Тема 14. Імпресіонізм, неокласицизм, ново віденська школа

Пояснення основних положень

- Імпресіонізм – подальший етап розвитку фортепіанної техніки (К.Дебюссі, М.Равель)
- Неокласицизм – неминучі духовні цінності минулого (І. Стравінський, Б. Барток, П.Хіндеміт)
- Ново віденська школа – естетика і техніка (А.Шенберг, А. Берг.)

Кінець ХІХ і перша половина ХХ ст.-це пошуки нового стилю у композиторської творчості, перш за все зумовленого кризою романтичної епохи. Такою видозміною став стиль сецесії –постромантичний за своїм характером. Близько спорідненими, але вже специфічнішими, виявилися стилі імпресіонізм, символізм, експресіонізм, представлені творчістю К.Дебюссі, М.Равеля, А.Берга, А.Шенберга.

На початку 1910 рр. в музичних творах голосно заявили про себе стилі антиромантичного спрямування –неокласичний, неофольклористичний, урбаністичний – які свідомо і демонстративно поривали з романтичною традицією трактування фортеп'яно. Через те, з появою авангардних композиторських стилів, стало гостро відчуватися расходження смаків, зацікавлень, уподобань між композиторами –новаторами та виконавцями, що вело до розмежування музикантів. Композитори шукають нову музичну мову та нове трактування фортеп'яно.

Самостійна робота студента

Рекомендовано ознайомитися з нижче вказаною літературою та інформаційними ресурсами для поширення уявлень та кругозору з цього питання.

Тест для самоконтролю

1. Імпресіонізм:

- Страна походження та значення слова
- Художники імпресіоністи
- Художні образи

2. Неокласицизм:

- Традиції до яких повертаються
- Ознаки в музиці
- Представники

3. Нововіденська школа:

- Естетичні принципи та реформа
- Суть нової композиторської техніки
- Представники

Рекомендована література

- Кашкадамова Н.- Виконавська інтерпретація у фортеп'яному мистецтві ХХ сторіччя. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. -350 с.(с7-42)
- Шонберг Г.- Великие пианисты -М.; Аграф 2003.-416с.(с.361-400)
- Ярустовский Б. – И.Стравинский – М.;Советский композитор,1982.- 280 с.

Інформаційні ресурси

- [Трансформация классической музыки \(4\) Импрессионизм и символизм](#)
- [От Брамса к Дебюсси. Импрессионизм в музыке](#)
- [Нововенские классики. История музыки их глазами](#)
- [Арнольд Шенберг](#)
- [Биография Шёнберга](#)
- [Фортепианные произведения И.Ф. Стравинского](#)
- [Малинковская А. Бела Барток](#)

Тема 15. Французька школа К. Дебюссі – особливості стилю. М. Равель – загадка його творчості

К.Дебюссі прокладає шлях у ХХ сторіччя.

- Нові звукові сполучення,
- Педальні ефекти;
- Великий спектр динамічних відтінків;
- Простір, ефір, повітря, дихання - головні учасники музичного процесу;
- М. Равель – примхливість художніх образів.
- Глибинний зв'язок з жанровою сферою, танцювальною стихією;
- Складні психологічні образи;
- Життя фортепіанних творів в оркестрі та на сцені;

К.Дебюссі – композитор, якого неможливо закріпити ні за одним стилем в мистецтві. Він увібрав у свою творчість бурхливі напрямки Ар-Нуво (ін. словами Модерн), а саме:

- *Імпресіонізм – запозичений у художників (К.Моне, Е.Мане, О.Ренуар, П.Сезан)*
- *Символізм – переданий літераторами (Ш.Бодлер, П.Верлен, А.Рембо,С.Маларме)*
- *Декаданс – напрямок в літературі (Ж.П.Готьє, Ж.К.Гюїсманс, А.Флупетт)*

З іншого боку ми спостерігаємо вплив та наслідування традиціям майстрів минулої епохи (Ж.Ф.Рамо та Ф.Куперен) та сучасників (Ф.Ліст, Е.Гріг, представників «Могучей кучки» М. Мусоргського, Н. Римського – Корсакова)

Естетика М. Равеля - містить в собі переплетіння різноманітних естетико-стильових тенденцій. На різних етапах проявляються риси:

- *класицистські*
- *романтико-імпресіоністські*
- *мелодико-конструктивістські*
- *елементи експресіонізму*

Надзвичайно плідне було прагнення композитора до опори на народні основи мистецтва. Про це свідчать численні твори, створені їм у дусі французької, іспанської, східної музики. Равель писав для фортепіано надзвичайно барвисто, використовую у творах оркестрові фарби. Даючи рекомендації піаністам з приводу виконання своїх творів, Равель часто робив порівняння з тембрами різних оркестрових інструментів. Майже усі фортепіанні п'єси Равеля існують в оркестровому варіанті.

Самостійна робота студента

Рекомендовано послухати та проаналізувати наступні твори композиторів, з точки зору того, що їх поєднує, а що відрізняє.

	Клод Дебюссі	Морис Равель
Дитячі цикли	Дитячий куточок	Моя матуся гуска
Неокласичні твори	Бергамаська сюїта	Гробниця Куперена
Стихія танцю	La valse plus lent, Ляльковий кек уок	Хабанера, Вальс

Рекомендована література

- Кашкадамова Н.- Виконавська інтерпретація у фортеп'янному мистецтві ХХ сторіччя. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. -350 с. (с.74-88)
- Манюель Р.- *М.Равель* – К.; Музична Україна,1975.
- Мартынов И.- *М.Равель* -М.; Музыка, 1979.-335 с.
- Пьер Ла Мур – Лунный свет. Роман о Дебюсси.-М.; Аграф,2000.-576с.
- Смирнов В. - Клод-Ашиль Дебюсси – Л.; Музыка,1973.-87 с.
- Цыпин Г. - *М.Равель*- М.; Музыка 1959.-134 с.

Інформаційні ресурси

- [Debussy: Suite bergamasque \(Alain Planès, piano\)](#)
- [Debussy plays Debussy | La Plus que Lente \(A Slow Waltz\)](#)
- [Debussy plays Debussy | Children's Corner](#)
- [Maurice Ravel Sites auriculaires pour 2 pianos. I Habanera](#)
- [Glenn Gould - Ravel, La Valse](#)
- [SEAN CHEN - Ravel - Le Tombeau de Couperin](#)

Тема 16. Російська виконавська школа. А. Рубінштейн

Розвиток російської музичної культури. Відкриття фортепіанних фабрик та майстерень, нотних видавництв, музичних й фортепіанних журналів.

- А. Рубінштейн – новий тип музичного діяча та новий тип виконавця – просвітника
- Виконавський стиль Рубінштейна
- «Історичні концерти»
- засновник першого міжнародного конкурсу піаністів та першої консерваторії

На новому етапі історії фортепіанного виконавства у другій половині ХІХ ст. Антон Рубінштейн своєю діяльністю вплив і розвинув тип романтичного піаніста – віртуоза в його кращих властивостях. Він успадкував від Ліста розуміння віртуоза як видатної творчої особистості, артиста оратора, який за допомогою гри може захопити слухачів великими ідеями та образами. Рубінштейн надав потужного розвитку мистецтву фортепіанної інтерпретації, забарвив його неповторним колоритом власної особистості. Могутня творча уява цього артиста, його владна воля інтерпретатора захоплювала слухачів і давала підстави називати його найвизначнішим серед піаністів-сучасників. Піаніст вірив, що мистецтво не має права бути тільки розвагою, а повинне глибоко впливати на життя людей. Артист, на його думку, повинен бути місіонером.

Самостійна робота студента

Рекомендовано розглянути особистість за наступним планом:

Педагогічні засади А. Рубінштейна

- Різнобічно освічений піаніст-фахівець
- Здатність працювати самотійно
- Пояснення змісту та завдань мистецької діяльності
- Принципи послідовної роботи над музичним твором

Історичні концерти

- Концепція задуму
- Програми кожного (всього 7 концертів)

Курс історії фортепіанної літератури

- Концепція задуму
- Наповнення лекцій

Рекомендована література

- Баренбойм Л. – На уроках А. Рубінштейна. – М.; Музыка, 1964. – 98 с.
- Кашкадамова Н. - Історія фортепіанного мистецтва ХІХ сторіччя. - Тернопіль, Астон, 2006. – 608 с. (с. 509-527)
- Хопрова Т. - А. Г. Рубінштейн. Популярная монография. – Л.; 1987. – 94 с.

Інформаційні ресурси

- [Корабельникова Л. Антон Григорьевич Рубинштейн](#)
- [Антон Рубинштейн. Истории из жизни российских музыкантов](#)
- [Партитуры не горят. Антон Рубинштейн](#)
- [Anton Rubinstein - Piano Concerto No. 4, Op. 70](#)

Тема 17. Фортепіанна творчість С. Рахманінова. Рахманінов – виконавець

- Загальна характеристика творчості
- Особливості виконавського стилю
- Закінчена досконала форма, логіка побудови
- ритмічна пульсація – фірмовий знак його виконавства
- бездоганний піанізм
- шляхетність та мужність виконання

Музика С.Рахманінова вражає мужньою силою, бунтівним пафосом, вираженням безмежного тріумфування і щастя. В той же час, ряд творів Рахманінова насичений гострим драматизмом: відчувається глуха тяжка туга, невідворотність трагічних і грізних потрясінь. Рахманінов був виразником романтичних тенденцій, характерних для російського мистецтва кінця XIX і початку XX ст. Мистецтву Рахманінова властива емоційна підведеність. Він був проникливим співаком російської природи. Важливе місце в творчості належить образам Росії, батьківщини. Національний характер музики проявляється в глибокому зв'язку з народною російською піснею, з інтонаціями староруського церковного співу (знаменний розспів), а також в широкому втілюванні в музиці дзвонових звучань : урочистого передзвону, набату. Творчість Рахманінова надзвичайна багатогранно. Творча спадщина включає різні жанри, проте, центральне місце належить фортепіанним творам.

Мистецтво Рахманінова-виконавця, геніального піаніста і диригента, було також пов'язане з національними традиціями. Феноменальна техніка, віртуозна майстерність були підпорядковані високій натхненності і яскравій образності вираження. Мелодійність, потужність і повнота "співу" притаманні його піанізму. Сталевий і в той же час гнучкий ритм та особлива динаміка повідомляють про Рахманінова невичерпне багатство відтінків - від майже оркестрової потужності до ніжного ріано і виразність живої людської мови.

Самостійна робота студента

Рекомендовано слухати музичні записи у виконанні С. Рахманінова.

Рекомендована література

- Воспоминания про Рахманинова (в 2-х томах)- М.; Музыка,1967.-512 с., 540 с.
- Кашкадамова Н.- Виконавська інтерпретація у фортеп'яному мистецтві XX сторіччя. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. -350 с.(с.56-74)
- Никитин Б.- Сергей Рахманинов. Две жизни.- М.; Классика-XXI,2009.-208 с.
- Сенков С.Е. – Рахманинов. Гений признанный и непонятый.- М.; Дека-ВС 2018.-298 с.

Інформаційні ресурси

- [Русские Фортепиано. Рахманинов, Прокофьев](#)
- [Гении. Сергей Рахманинов](#)
- [Сергей Рахманинов. Две жизни](#)
- [Rachmaninoff plays Rachmaninoff Piano Concerto No.2 \(1929\)](#)
- [Rachmaninoff plays Elegie Op. 3 No. 1](#)
- [Rachmaninoff plays Prelude in G Minor Op. 23 No. 5](#)
- [Rachmaninoff plays Etude Tableau in A Minor Op. 39 No. 6](#)
- [Rachmaninoff Moment Musicaux Op. 16 No. 4 in E Minor](#)
- [Творчество С.В.Рахманинова — произведения, жанры, анализ](#)

Тема 18. Світ фортепіанної фантазії О. Скрябіна

- Примхливі почуття, космічні фантазмагорії Скрябіна
- Нові засоби музичної виразності для реалізації нових ідей
- форма та побудова концепції
- гармонія
- педальні ефекти
- кольор – активний учасник процесу
- Скрябін – інтерпретатор власних творів

Творчість О.Скрябіна – це одне з своєрідніших мистецьких явищ доби Сецесі. Протягом недовгого, але дуже плідного творчого життя композитора вона швидко пройшла шлях розвитку від засвоєння романтичного досвіду до створення власного світу неповторних образів, близьких до символізму та експресіонізму. Вже від ранніх творів виразно розпізнаються головні образно-емоційні сфери музики Скрябіна: лірика, вольові образи та образи руху, які протягом життя зазнають істотного розвитку. Лірика перетворюється у специфічний стан «томління», романтична героїка – в екстатичне піднесення, сфери руху – в образ польоту. При всій контрастності цих образних сфер відчутна одна воля, що їх створила: вони відірвані від буденності і виявляють більшою мірою колізії внутрішнього світу їхнього творця, аніж реального буття. Змикання протилежних сфер величного та витонченого, природу образів вогню і космосу характеризує відомий вислів самого композитора, що відбиває істотний сенс його музики: «найвища грандіозність у сфері щонайвищої витонченості»

Самостійна робота студента

Рекомендовано ознайомитися з творчістю О.Скрябіна, та занести в таблицю прослухане з метою порівняння головних образних сфер з точки зору розвитку та трансформацій.

Головні образні сфери	Ранній період творчості	Пізній період творчості
Лірика		
Вольові образи		
Образи руху		

Рекомендована література

- Белза И. – Скрябин.-М.;Музыка 1982.-176с.
- Великович Э. – Великие музыкальные имена.- С-П.;Лань,2002.-288с. (с.4-57)
- Кашкадамова Н.- Виконавська інтерпретація у фортеп'яному мистецтві ХХ сторіччя. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. -350 с.(с.88-104)
- Месхишвили Э.-Фортепианные сонаты Скрябина.-М.; Советский композитор,1981.-272с.

Інформаційні ресурси

- [Александр Скрябин. Иду сказать людям](#)
- [Послушаем вместе. Александр Скрябин](#)
- [Александр Скрябин. Концерт для фортепиано с оркестром](#)
- [Lev Naumov teaches Scriabin's Op.42 No 5 étude in C# Minor](#)
- [Heinrich Neuhaus plays Scriabin op. 32 & op. 59 no. 1 – 1938](#)
- [VLADIMIR HOROWITZ PLAYS SCRIABIN "Verse la flamme"](#)
- [Pianist Mikhail Pletnev plays Scriabin's 2 Morceaux, Op 57](#)
- [Гении. Александр Скрябин](#)
- [Александр Николаевич Скрябин. Фортепианное творчество](#)
- [Рощина Е.Е. Экстатическое творчество Скрябина как феномен культуры серебряного века](#)

Тема 19.

С. Прокоф'єв – нові музичні образи, індивідуальний виконавчий стиль

Поетика контрасту:

- Реальне та казкове
- трагічне та комічне
- піднесений та низовинний
- наївний та саркастичний

Протиставлення себе традиціям романтизму та імпресіонізму. Новий піанізм – як адекватне виконавське вираження нового характеру.

- Моторність, токатність
- Ударне, металічне звуковидобування
- Залізна метричність
- Чіткі контури, окреслене звучання
- Піаніст – „лірик” та піаніст – „руйнівник” в одному обличчі

Переконливим втіленням нового фортепіанного стилю стала музика С.Прокоф'єва. Поруч із Бартоком, Стравінським та Хіндемітом, він створює новий звуковий образ фортепіано ХХ ст. – прозорий і точний, дзвінкий та ударний, позбавлений розмитості, сумарності й чуттєвості, притаманного романтикам резонуючого звучання. Творчим стимулом прокоф'ївського фортеп'янного стилю був динамізм сприймання життя, що проявився на початку ХХ ст. Наука витісняла віру. Атрибутами епохи ставали швидкі поїзди, автомобілі, літаки, телеграф. Молодь була сповнена оптимізму і вірила в те, що на шляху прогресу подолає всі перепони. Поширення здобула спортивна життєва установка на найкорисніше і найефективніше. Техніка диктувала точну, тверезу організацію часу, і це виявилось дуже зрозумілим та близьким для Прокоф'єва. Оптимізм і організованість стали його характерними рисами на ціле життя. Спортивно-діловитий стиль в ньому завжди був більш помітним, ніж глибоко схована поетична натура. Образно-емоційна спрямованість музики Прокоф'єва ва відбилася в більшості рис його музичної мови. Він домагався максимальної гостроти контрастів, зіставляючи новочасні прийоми з відродженими нормами класичної музики.

Самостійна робота студента

Рекомендовано читати Щоденники С.Прокоф'єва, слухати його музику та готуватися до Практичної роботи.

Практична робота

За допомогою порівняльної таблиці підсумовуємо отриманні знання, щодо російської фортеп'яної музики ХХ ст.. Рахманінов, Скрябін та Прокоф'єв були сучасниками, їх поєднує спільна культурна традиція, отримані професійні навички, але світосприйняття та погляд на оточуючу їх реальність були діаметрально протилежними, що і залишило нам в спадщину неповторні світи композиторів.

Порівняльна таблиця

	С.Рахманінов	О.Скрябін	С.Прокоф'єв
Роки життя			
Учбовий заклад, що закінчили			
Викладачі			
Країни в яких жили (бажано вказати роки)			
Жанри, в яких писали для фортепіано			
Художні образи			
Характерні прикмети, засоби виразності			
Виконавський стиль			
Відомі інтерпретатори			

Рекомендована література

- Кашкадамова Н.- Виконавська інтерпретація у фортеп'янному мистецтві ХХ сторіччя. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. -350 с. (с.105-120)
- Прокоф'єв С. – *Детство*- М.; *Музыка* 1980.-202 с.
- Прокоф'єв С. - *Автобіографія* –М.; Советский композитор 1982.- 599с.
- Прокоф'єв С. –*Дневники* (в 3-х томах) –М.;Классика-XXI, 2017.- 576с, 552с, 632с.

Інформаційні ресурси

- [Сергей Прокофьев и Лина Кодина-Прокофьева. Больше, чем любовь](#)
- [Гении. Сергей Прокофьев](#)
- [Документальные фильмы - Сергей Прокофьев - Между двух миров](#)
- [Луганский играет форт. концерт Прокофьева № 2](#)
- [Sviatoslav Richter plays Prokofiev Visions Fugitives Op.22](#)
- [Elisso Virsaladze S. Prokofiev Sarcasms op.17](#)
- [Alexei Sultanov plays Prokofiev - Piano Sonata No. 7](#)
- [Prokofiev - Sonata no. 3 in A minor, op. 28 - Daniil Trifonov](#)

Змістовий модуль 6. **Українська композиторська, виконавська** **та педагогічна школи**

Тема 20. Розвиток фортепіанного мистецтва в Україні

- Домашнє музикування, Перші викладачі: Витвицький, Заремба, Завадський
- Вплив іноземних шкіл на формування професійної платформи.
- Збагачення музичного життя за рахунок виступів гастролуючих виконавців
- (Ліст, Гумель, Калькбренер, Гензельт.)
- РМО. Перші професійні музичні заклади.

Початок концертного життя на Україні значно запізнився. порівняно з Західною Європою. Довгий час основною сферою використання фортеп'яно залишалося домашнє музикування. Аматори збиралися у невеликі гуртки і так, на домашньому ґрунті, виникали перші- ще також домашні - концерти.

Відомості про перші публічні концерти в Україні з'являються від середини 1810-х років.. проте входили вони в звичай дуже важко і їхнє проведення вважали потрібним виправдовувати добродійною метою: концерти проводилися, щоб зібрати кошти для тих, хто бідує. Організаторами ставали вчителі музики, які залучали до учвсті своїх учнів, музикантів – аматорів, запрошували оркестр та часто грали самі.

Ближче до середини XIX ст. слави музичного мистецтва добіг Київ. Рік на рік, підчас контрактних ярмарків тут розпочиналися концертні сезони, які відбувалися на Контрактах. Завдяки тому в Києві побувало досить багато гастролуючих музикантів. В цей час з'являється щораз більше й українських піаністів, багато з них вже вели концертну діяльність, близько до професійної. Велике зацікавлення музикою, що спостерігалось серед інтелігенції, підштовхувало музикантів-аматорів шукати шляхи до налагодження організованого та систематичного концертного життя.

Самостійна робота студента

Рекомендовано читати книгу: **Кашкадамова Н. - Історія фортепіанного мистецтва XIXсторіччя. - Тернопіль, Астон, 2006.-608 с. (412с-458с)** Законспектувати матеріал, звертаючи увагу на персоналії, ті їх вклад у становлення професійної музичної культури України.

Рекомендована література

- Кашкадамова Н.- Історія фортепіанного мистецтва XIXсторіччя. - Тернопіль, Астон, 2006.-608 с. (с.412-458)
- Зинькевич О.- Концерт та парк на Крутоярі.- К.;Дух і Літера 2003.-316с.
- Шамаєва К. Музична освіта в Україні у першій половині XIX ст. –Київ, 1996.-110 с.

Інформаційні ресурси

- [Музична культура України у XIX столітті](#)
- <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11649/>
- <https://svitppt.com.ua/kultura/muzichna-kultura-st.html>

Тема 21. Постать Лисенка та його вклад у формування піаністичної виконавської традиції

Микола Лисенко (1842-1912) – видатний український композитор, піаніст, диригент, педагог, збирач пісенного фольклору, громадський діяч.

- Оригінальна новаторська прогресивна педагогічна методика
- Концертно-просвітницька діяльність
- Учні М.Лисенка (Л.Ревуцький, К.Стеценко, А. Буцької, піаністи М.Комар-Гацька,
- О. Мандельштам та ін.й)

Микола Лисенко –композитор-романтик, піаніст –педагог, що першим серед панівного на той час в Україні дилетанського ставлення до музики, обрав шлях фахового музиканта. Лисенко заклав основи новочасної української фортеп'яної музики –національно визначеної та артистичної.

Виконавське мистецтво Лисенка-піаніста було повністю підпорядковане головній меті його діяльності загалом: творенню української національної фахової музичної культури. Як музикант європейського рівня і освіти він мислив собі національну культуру відповідною до тогочасних європейських вимог. В ділянці фортеп'яного мистецтва це передбачало виконання двох завдань: 1) залучення українських слухачів до загальноєвропейських музичних надбань та 2) плекання власної української фортеп'яної музики, що не поступалася б їхнім стандартам. Лисенко керувався могутнім бажанням об'єднати українців навколо національної ідеї і цій справі надзвичайно дійово прислужився як піаніст. Звернений до широких кіл громадськості музикант створив своїми концертами українську публіку.

Самостійна робота студента

Рекомендовано слухати фортепіанні твори Лисенка. Проаналізувати у творах синтез європейської та національної традиції.

Рекомендована література

- Кашкадамова Н.- Історія фортепіанного мистецтва ХІХсторіччя.-Тернопіль,Астон ,2006.-608 с.(с.465-508)
- Коренюк О. Педагогічні принципи М.В.Лисенка.-Українське Музикознавство.-Вип.4-К.:Муз.Україна,1969.(с..11-121)
- Курковський Г.- М.В.Лисенко –піаніст-виконавець. –К.; Музична Україна,1973.-152с.

Інформаційні ресурси

- [Дворянин Николай Лысенко](#)
- [Видатний музикант та громадський діяч Микола Лисенко. Реферат](#)
- [Микола Лисенко. 2. На чолі Олімпу](#)
- [Ірина Фаріон про Миколу Лисенка – гетьмана української музики](#)
- [Николай Лысенко | Изменившие мир](#)
- [Mykola Lysenko p2 - Микола Лисенко 2ч](#)

Тема 22. Перші музичні заклади України. Викладацький склад

- 18 січня 1868 р. в Києві був заснований перший в Україні спеціальний музичний навчальний заклад середнього профілю – музичне училище.
  - 1904р. відкриття музично-драматичної школи
  - 1913 р. на базі училища була створена Київська консерваторія
- Формування регіональних фортепіанних шкіл в Одесі, Харкові, Львові
Пухальський, Михайлов, Беклемішев, Блуменфельд, Нейгауз, Глієр та їх вклад у формуванні педагогічних та виконавських традицій.

У січні 1868р. при Київському відділенні ІРМТ було засновано музичні школи, згодом реорганізовану в училище. Вона стала фаховим музичним навчальним закладом європейського типу у Східній Україні. Видатну роль у формуванні фахової фортеп'яної освіти в Києві відіграв Володимир Пухальський. Поряд з училищем, стали відкриватися приватні музичні школи. 1913р – організована Київська Консерваторія на базі училища. Контингент викладачів був спільний. В цей самий час запрошують до викладання С.Блуменфельда, Г Нейгауза.

Фахова музична освіта започаткована у Харкові 1871року створенням музичних класів при Харківському ІРМТ. Через 12 років ці класи отримали статус музичного училища, а в 1917 р. училище було перетворено в консерваторію. На чолі стояв Ілля Слатін.

Систематичні спроби створення музичних навчальних закладів фахового типу розпочалися в Одесі від 1860-х років. В 1897 році музичні класи були перетворені в музичне училище.

Головні напрямки розвитку української національної школи:

- Демократичні принципи виховання
- Всебічний розвиток особистості
- Поєднання досягнень національної та світової культури
- Використання національної спадщини, як періоджерела слухового виховання
- Виявлення творчого потенціалу учня

Самостійна робота студента

Рекомендовано опанувати матеріал уроку за допомогою нижчеказаної літератури та інформаційних ресурсів.

Рекомендована література

- Кашкадамова Н.- Історія фортепіанного мистецтва ХІХ сторіччя.-Тернопіль,Астон ,2006.-608 с. (с.412-464)
- Курковський Г. - Пухальський, Беклемішев. –К.; 1956-1957.
- Курковський Г. – Викладачі-піаністи Київської консерваторії –К.; 1967.

Інформаційні ресурси

- [Феликс Блуменфельд. «Выдающийся во всех отношениях...»](#)
- [Бойко І. М. ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ \(ФОРТЕПІАННОЇ\) ОСВІТИ У СУЧАСНИХ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ](#)
- [А. Ю. РУМЯНЦЕВА.ПІАНІСТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК СИСТЕМНЕ ЯВИЩЕ](#)
- http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ipa_2006_1_4.pdf

- [Розвиток професійної музичної освіти в Україні](#)
- [Музично-драматична школа М. Лисенка](#)
- <http://knmau.com.ua/istoriya/>

Тема 23. Видатні композитори-піаністи

Інтенсифікації концертного життя. Активізація просвітницької діяльності.

Необхідність створення вітчизняного репертуару.

- Б.Лятошинський, Н.Нижанківський,Л.Ревуцький
- В.Задерацький В. Бібик, Л.Грабовський, Л. Дичко, А. Караманов, В. Сильвестров, М. Скорик
- Дитячий репертуар: Ю. Іщенко, В. Кирейко, М. Сильванський, М. Скорик, Б. Фільц, І.Шамо, Ю. Щуровський

Протягом ХХ ст. відбуваються значні зміни в «географії» фортепіанного мистецтва. Карта світу заповнюється новими національними школами, які привертають загальну увагу свіжими віяннями в творчості композиторів і високими досягненнями у виконавському мистецтві. В умовах загального підйому музичної культури світу талановиті композитори, виконавці ставлять перед собою серйозні мистецькі цілі, пропагують спадщину корифеїв фортепіанної літератури та нову музику.

Розвиток української фортепіанної творчості та піаністичного мистецтва – складний багатоетапний процес, що визрівав в межах народної культури, побутового музикування та професійної піаністичної практики. Творча композиторська і виконавська діяльність композиторів-піаністів, викладачів-піаністів доклали багато зусиль до створення, редагування та видання фортепіанного навчального репертуару різних рівнів складності. До створення репертуару долучились сучасні композитори. Серед них – Б.Лятошинський, Л.Ревуцький,Ю. Іщенко, В. Кирейко, М. Сильванський, М. Скорик, Б. Фільц, І. Шамо, Ю. Щуровський, Л.Дичко,В.Сильвестров та ін.

Самостійна робота студента

Слухати фортепіанні твори Косенка, Ревуцького, Скорика, Сильвестрова, Шамо. Читати Г.Курковського «Педагоги-піаністи Київської консерваторії».

Рекомендована література

- Луїна А.Валентин Сильвестров: «Мої твори –це музичні метафори»-Музика,2012.-№5. 20-23 с.

Інформаційні ресурси

- [Viktor Kosenko \(1896 - 1938\) Etüde op.8 in fis-moll](#)
- [Kosenko - 11 Etudes in the Form of Old Dances, Op.19](#)
- [Л. Ревуцький. Концерт для фортепіано з оркестром F-dur . Євген Ржанов - фортепіано](#)
- [Л.Марцевич\(ф-но\) - Л.Ревуцький - Дві прелюдії,тв.4:ре-бемоль мажор,фа-дієз мінор](#)
- [Myroslav Skoryk "Burlesque"](#)
- [Mykola Suk plays Skoryk Partita #5 Fantasies "in Modo Retro" \(1. Prelude, 2. Waltz\)](#)
- [Igor Shamo -12 Preludes](#)
- [Igor Shamo: Pictures of the Russian Painters \(Daniel Yudelevich, pianist\)](#)
- [Мирослав Скорик – художній керівник і диригент](#)
- [Valentin Silvestrov \(1937 -\) Bagatelles for piano Op. 1-5 \(complete\)](#)
- [Silvestrov plays Silvestrov - Bagatellen 1](#)

Тема 24.

Історія фортепіанного відділу Київської музичної академії ім. Глієра

1868-1878 – М.Лисенко, Т.Лештицький, Г.Ходорковський,
В.Пухальський – засновник Київської фортепіанної школи
Школа К.Михайлова та його учні

Друга половина ХХст – плеяда яскравих музичних особистостей (М.Кузьмін, Л.Шур,
О.Орлова, О.Вериківська, О.Канерштейн, тощо)
XXI ст.-сучасні погляди, тенденції та ідеологія

Історія фортепіанного відділу розпочинається у січні 1868 року одночасно з відкриттям Київського музичного училища. Першими викладачами були випускники Лейпцизької консерваторії Б. Каульфус, М.Лисенко і випускники Петербурзької консерваторії по класу А.Рубінштейна –М.Альтані і Ю.Померанцев. З 1876 року в училищі починають працювати випускники Петербурзької консерваторії по класу Теодора Лешетицького – Г.Ходорковський та В.Пухальський. Саме останньому судилося стати засновником Київської фортепіанної школи. В його класі навчалися: В.Горовиць, О.Брайловський, Л.Ніколаєв, К.Михайлов, Г.Коган, А.Альшванг, А.Артоболевська, М.Туртовський, Б.Яворський, Р.Горовиць та ін.

Важливий етап в історії відділу був пов'язаний з іменем випускника В.Пухальського і А.Ссипової, видатного педагога-піаніста. Громадського діяча Костянтина Михайлова. Серед його вихованців – велика кількість відомих українських музикантів-піаністів, серед яких – майбутні викладачі училища Л.Шур, М.Кузьмін, А.Роцина, М.Воскобійник, Ю.Голембіовський, О.Канерштейн, О.Орлова.

У другій половині ХХ ст. розвиток відділу продовжила плеяда яскравих музичних особистостей: М.Кузьмін, Л.Шур, О.Орлова, О.Вериківська, О.Канерштейн, О.Кандиба, С.Тельнікова, В.Яценко, О.Поляченко, Є.Судак, Л.Донець та ін.

Самостійна робота студента

Рекомендовано зробити реферат на тему «Сторінки історії фортепіанного відділу Київського музичного училища» за допомогою нижчезказаних ресурсів.

План:

1. 1868-1913рр. – викладацький состав, традиції, випускники
2. 1913- 1928рр.- єдиний комплекс Училища та Консерваторії, запрошені викладачі, та їх вплив на подальший розвиток фортепіанної педагогіки та ваконавства
3. 1934 р – Музичне училище починає працювати як самостійний середній навчальний заклад. К.Михайлов та його випускники
4. Друга половина ХХ ст. – плеяда яскравих особистостей: М.Кузьмін, Л.Шур, О.Орлова, О.Вериківська, О.Канерштейн, О.Кандиба, С.Тельнікова, В.Яценко, О.Поляченко, Є.Судак, Л.Донець та ін.
5. 1989 2004- відділ під керівництвом О.Вериківської. Регіональний конкурс-огляд юних піаністів.
6. 1995р –за ініціативною групою викладачів Київського музичного училища був організован Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті В. Горовиця.
7. Відділ під керівництвом Л.Ковтюх. Сучасні тенденції, ініціативи, традиції.

Рекомендована література

- Рощина Т. Київська фортепіанна школа на рубежі століть: між традицією і модою / Т. Рощина // Академія музичної еліти України : історія та сучасність / [ред.-упоряд. А. П. Лашенко та ін.]. — Київ : Муз. Україна, 2004. - С. 343–354.

Інформаційні ресурси

- [Володимир Пухальський](#)
- [Київська фортепіанна школа. Імена та часи](#)
- [Сторінки історії фортепіанного відділу](#)
- [Ювілейний буклет до 150 -річчя від дня заснування Київського музичного училища](#)
- https://uk.wikipedia.org/wiki/Михайлов_Костянтин_Миколайович

Тема 25. В. Горовиць – останній романтик

Життя та творчий шлях

- Родина
- Викладачі
- Творча доля за межами України

Особливості виконавського стилю

- Вишуканий піанізм
- Використовування педалі
- Оркестрова потужність звука
- Деталізація
- Відношення до тексту
- Витонченість, шарм, природна простота

На останній хвилі «великого романтичного стилю» увійшов до фортеп'янного мистецтва ХХ сторіччя Володимир Горовиць, всі концерти якого протягом довгого життя супроводжувала атмосфера виняткової сенсації й піднесення. Визначення «король королів піанізму», «найбільший піаніст сторіччя», запозичені з лексики давно минулої епохи, й досі застосовуються для характеристики Горовиця. Його головною цінністю залишалася особа віртуоза – сильного, відважного й звитяжного, готового ризикувати, обдарованого демонічними здібностями, багатую уявою, вражаючою технікою гри і могутністю звучання.

Самостійна робота студента

Рекомендовано, за допомогою літературних джерел та інформаційних ресурсів скласти виконавський портрет Володимира Горовиця за наступним планом:

План:

1. Роки навчання у Київському музичному училищі в класі В.Пухальського та С.Тарновського. Пізніше - в консерваторії у Ф.Блуменфельда.
2. Концертна діяльність за кордоном. Дебюти, репертуар, критика, співдружність з іншими музикантами.
3. Роки мовчання: причини й наслідки.
4. Виконавська естетика і стиль.
5. Вимоги до інструменту.
6. Репертуар.
7. Ставлення до інтерпретації твору.
8. Виконавські засоби.

Практична робота

Шляхом прослуховування записів В.Горовиця різних років з'ясувати зміну уподобань, виконавських засобів, концептуальних пошуків, артистичної поведінки виконавця.

Рекомендована література

- Дюбаль Д. – Вечера с Горовицем. –Классика-XXI,2006.-,396 с.
- Зільберман Ю., Смілянська Ю. –Київська симфонія В.Горовиця.- К.; 2003
- Зільберман Ю. –Сім нарисів про Володимира Горовиця. –К. 2011.-136 с.
- Зільберман Ю. -«Горовиць був для мене,наче брат..» -Київ «Клякса»,2016.-224с.

Інформаційні ресурси

- [Владимир Горовиц Реминисценция](#)
- [Исторические концерты. Играет Владимир Горовиц](#)
- [Владимир Горовиц. Концерт в Вене](#)
- [Моцарт, Концерт для фортепиано № 23, II - Горовиц](#)
- [Владимир Горовиц | Изменившие мир](#)

Тема 26. Світові виконавські школи

- Німеччина (В.Гізекінг, Р.Бухбіндер)
- Австрія (Ф.Гульда, А.Брендель)
- Франція (М.Лонг, А.Корто, Е.Грімо, Л.Дебарг)
- Румунія (К. Хаскіл, Діну Ліпатті)
- Італія (Артуго Б. Мікеланджело)
- Росія (М.Плетньов, Г.Соколов. М.Луганський, Д.Мацуєв)
- Америка (Вен Клайберн, К.Кеннер)
- Україна (Ю.Кот, А.Гринюк, В.Холоденко, А.Баришевський)

При великому розшируванні жанрів, рівнів, форм реалізації піаністики, яке виявилось в останній третині ХХ ст., неможливо говорити про якусь одну, притаманну всім мистецьку естетику, чи тим більше спільний стиль. У ХХст. виступає низка митців, які в нових умовах розвивають лінію концепційного трактування, що сформувалося в середині сторіччя. Нові творчі концепції виступають у полеміку з відомими попередніми трактуваннями чи розвивають їх. Сприймання такого виконавського мистецтва вимагає від публіки напруженої інтелектуальної діяльності, належної підготовки та ерудиції.

Але незважаючи на глобалізацію світових процесів, навіть у такому космополітичному за традицією мистецтві як фортеп'янное виконавство, відмінності національних шкіл все ж не зчезли. Їхню своєрідність на цьому етапі визначають не педагогічні норми, а особливості національної ментальності. На сьогоднішній день в піаністичному світі продовжують існувати австрійська, німецька, польська, французька, російська, китайська школи та ін.

Багато діячів музичного мистецтва і виконавства світового рівня народились в Україні, продовжують грати та викладати в різних країнах. Ми можемо констатувати факт наявності української піаністичної школи та її життєздатності у професійному світі.

Самостійна робота студента

Рекомендовано опанувати матеріал уроку за допомогою нижчевказаної літератури та інформаційних ресурсів.

Рекомендована література

- Гринди К.-Беседы с выдающимися пианистами и педагогами. -М.; Классика-XXI 2013.-176с.
- Кашкадамова Н.- Виконавська інтерпретація у фортеп'янному мистецтві ХХ сторіччя. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. -350 с.
- Хитрук А –Беседы с музыкантами о фортепианном искусстве М.; Классика-XXI,2015-512с.

Інформаційні ресурси

- [Buchbinder plays Soirée de Vienne Op. 56](#)
- [Walter Gieseking plays Beethoven "Moonlight" Sonata](#)
- [Marguerite Long plays Chopin Scherzo No. 2 Op. 31 in B flat minor](#)
- [Bach, Busoni - Chaconne in D minor BWV 1004 - Helene Grimaud](#)
- [Luca Debargue plays Faure's Barcarollas](#)
- [Clara Haskil plays Bach Toccata in E minor](#)
- [Dinu Lipatti - Chopin Valse Op. 64 n. 2 in C sharp minor](#)
- [Arturo Benedetti Michelangeli plays Scarlatti](#)
- [Mussorgsky Pictures at an Exhibition Mikhail Pletnev](#)
- [Stravinsky: Petrushka \(Piano\) • Sokolov](#)
- [Denis Matsuev - Chopin: Ballade No. 4](#)
- [Van Cliburn performs Rachmaninoff's Sonata No. 2](#)
- [Kenner Chopin Scherzo No. 3, Op. 39](#)
- [Cliburn 2013 Vadym Kholodenko Вадим Холоденко Preliminary Recital II](#)
- [Юрій Кот \(фортепіано\) Frederic Chopin - Nocturne Op. 9 no. 1](#)
- [Antonii Baryshevskiy \(piano\) plays C. Debussy, Prélude No. 12, 2nd book of Préludes](#)

Тема 27. Конкурси, майстер класи, фестивалі – як необхідний етап розвитку МОЛОДОГО ВИКОНАВЦЯ

- Історія та сьогодення вітчизняних та закордонних конкурсів
- Конкурсні програми, специфіка її підготовки
- Можливості, які надає участь у майстер-класах та фестивалях
- Адреси конкурсів, майстер –класів, фестивалів

Зараз неможливо уявити мистецьке життя без конкурсів, фестивалів і майстер класів, які долучають молодь до сучасної інформації, інноваційного погляду на виконавство, надають безцінний досвід концертного перебування на сцені, формують нові професійні відношення.

Самостійна робота студентів

Рекомендовано провести пошукову роботу щодо Конкурсів, Музичних Академій та Фестивалей. Продовжити запропоновану таблицю:

Назва конкурсу	Країна проведення
Geneva International Music Competition	Швейцарія
Orléans International Piano Competition	Франція
The Leeds International Piano Competition	Велика Британія
China Shenzhen International Piano Concerto Competition	Китай
Utrecht - International Franz Liszt Piano Competition	Нідерланди
Iturbi International Piano Competition Valencia	Іспанія
Prague Spring Competition	Чехія
Международный конкурс им.П.И.Чайковского	Росія
Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina	Польща
Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця.	Україна

Назва Фестивалів та Літніх музичних Академій	Країна проведення
verbierfestival Classical Music in the Heart of the Swiss Alps	Швейцарія
Vien Music Festival	Австрія
Istra Musik Festival	Хорватія
Cremona International Music Academy and Festival	Італія
Міжнародна літня музична Академія	Україна/Київ

Практична робота

Проаналізувати три Міжнародних конкурси піаністів (за вибором) за наступним планом:

1. Країна проведення. Періодизація проведення.
2. Вік учасників.
3. Репертуарні вимоги кожного туру.
4. Географія конкурсантів.
5. Члени журі.
6. Географія переможців.
7. Призовий фонд.
8. Творче життя лауреатів після конкурсної перемоги.

Інформаційні ресурси

- [Музичні конкурси в Україні](#)
- [Фестивали в Україні](#)
- [Всеукраїнські та міжнародні конкурси](#)
- [Европейський союз музикальних конкурсів для молоді \(European Union of Music Competitions for Youth\)](#)
- [World Federation of International Music Competitions](#)
- <https://www.classicalmusicdaily.com/festivals/>

Рекомендована література

А

1. Аберт Г.- Моцарт В.А.- Музыка, 1978.
2. Алексеев А. – *История фортепианного искусства.*- М.; Музыка, 1988.-415с.

Б

3. Бадура-Скода П. – *Bach – Interpretation.*- Laaber, 1990.
4. Бадура-Скода Е. – *Интерпретация Моцарта.*- М.; Музыка, 1972.
5. Баззана К.- Очарованный странник. –М.;Классика-XXI, 2007-480с.
6. Байшлаг А. – *Орнаментика в музыке.*- М.; Музыка, 1978.-320с.
7. Баренбойм Л. – *На уроках А.Рубинштейна.*- М.; Музыка, 1964.- 98 с.
8. Белза И.- *Ф.Шопен.*-М.; 1968.-279 с.
9. Белза И. – *Скрябин.*-М.;Музыка 1982.-176с.
10. Борисов Ю. – *По направлению к Рихтеру.* –М.;Рутена,2003.- 256 с.
11. Браудо И. – *Артикуляция.*- Л.; Музыка, 1973.
12. Буасье А. – *Уроки Листа.*- Л.; Музыка,1964.- 69с.

В

13. Варунц В. – *Музыкальный неоклассицизм.*- М.; Музыка, 1988.- 80 с.
14. Великович Э. – *Великие музыкальные имена.*- С-П.; 1997.-188 с
15. Великович Э. – *Великие музыкальные имена.*- С-П.;Лань,2002.-288с.
16. Верещагіна О.Холодкова Л.-*Історія української музики ХХ століття.*-Тернопіль, Астон о2010.
17. *Венок Шопену.* –Сборник статей.-М.; 1989
18. Владыкина-Бачинская.- *Роберт Шуман.*- М.Музыка, 1968.- 204 с.
19. Воспоминания про Рахманинова (в двух томах) – М.;Музыка,1967.- 512с.540с.

Г

20. Гардинер Дж.Э. – *Музыка в небесном городе.* М.; 2019.- 672 с.
21. Герасимова-Персидська Н. *Й.С.Бах та сучасність.* К.; 1985.
22. *Глебов И. –Лист..- П.; 1971.*
23. Гольденвейзер А. – *32 Сонаты Бетховена. Исполнительские комментарии.*- М.; Музыка 1966.
24. Гринди К.-Беседы с выдающимися пианистами и педагогами. - М.; Классика-XXI 2013.- 176с.
25. Грохотов С. – *Шуман и окрестности.*- М.; Классика-XXI 2006.-240 с.
26. Грум-Гржимайло Т.- *Музыкальное исполнительство.*-М.; Знание, 1984.-160 с.
27. Гульд Г. – *Избранное (в двух книгах).* –М.;Классика-XXI,2006.-240с. 216с.

Д

28. Давыдова М. – *Шуман. Биографический очерк.* –М.; Республика,, 1999.-81 с.
29. Дельсон В. - С.Рихтер. – Гос.муз. изд., 1961.-25с.
30. Дельсон В. *Г.Нейгауз.* - М.;Музыка; 1966.-184 с.
31. Дельсон В.- *Фортепианное творчество и пианизм Прокофьева.*- М.; Советский композитор 1973.-287 с.
32. Дис А.К – *История жизни Йозефа Гайдна.*- М.; Классика-XXI; 2007.-186 с.
33. Друскин М. – *Клавирная музыка XVI-XVIII веков.*- Л.; Гос.Муз.Изд., 1960.-285 с.
34. Дюбаль Д. – *Вечера с Горовицем.* –Классика-XXI,2006.-,396 с.

Ж

35. Житомирский Д. – *Роберт Шуман*. - М.; Музгиз, 1964.-880 с.

З

36. Задерацкий В.В. – Музыкальные идеи и образы минувшего столетия.- М.; Композитор 2014.-574 с.
37. Задерацкий В.В. - *Per aspera...*- СПб.; Композитор, 2016.-348 с.
38. Зимин П. – История фортепиано и его предшественников.- М.; Музыка, 1968.-215 с.
39. Зилоти А. – Мои воспоминания о Листе.- Л.; 1963.-468 с.
40. Зільберман Ю., Смілянська Ю. – *Київська симфонія В.Горовиця*.- К.; 2003
41. Зільберман Ю. – Сім нарисів про Володимира Горовиця. – К. 2011.-136 с.
42. Зільберман Ю. – «Горовиць був для мене, наче брат..» - Київ «Клякса», 2016.-224с.
43. Зинькевич О.- Концерт та парк на Крутоярі.- К.; Дух і Літера 2003.-316с.

І

44. Історичні нариси. – Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2017.- 616 с.

К

45. Кашкадамова Н. – *Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах* Т.; Астон 1998.-299 с.
46. Кашкадамова Н. - Історія фортепіанного мистецтва ХІХ сторіччя.-Тернопіль, Астон, 2006.-608 с.
47. Кашкадамова Н. - Виконавська інтерпретація у фортеп'яному мистецтві ХХ сторіччя. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. -350 с.
48. Кашкадамова Н.Б. - Фортеп'яно-виконавське мистецтво України.- Львів, 1994.-116 с.
49. Клін В. *Про музику* К.; Музична Україна 1985
50. Копчевский Н. - *А Шнабель –исполнитель и педагог*.- М.; 1971
51. Копчевский Н. - *Й.С.Бах*. М.; Музыка 1979
52. Копчевский Н. - *Клавирная музыка. Вопросы исполнения*.- М.; Музыка 1986.-96 с.
53. Корганов В. - Бетховен. Биографический этюд.- М.; Алгоритм, 1997.-815 с.
54. Коренюк О. Педагогічні принципи М.В.Лисенка.-Українське Музикознавство.-Вип.4-К.:Муз.Україна, 1969.С.11-121
55. Кorto А. - О фортепианном искусстве.- М.Классика –ХХІ; 2005.-252с.
56. Кремлев Ю. - *Ф.Шопен* М.;1960.
57. Курковський Г. - *Пухальський, Беклемішев*. –К.; 1956-1957.
58. Курковський Г. – *Викладачі-піаністи Київської консерваторії* –К.; 1967.
59. Курковський Г. - А.Б. Микеланджели . (Вип..1) –М.; 1972.
60. Курковський Г. – *Про виникнення фортепіанної музики французьких клавесиністів К.*; Музична Україна, 1983.
61. Курковський Г.- М.В.Лисенко –піаніст-виконавець. –К.; Музична Україна, 1973.-152с.

Л

62. Лобанова М. – *Музыкальный стиль и жанр*- М.; СПб 2015.-208 с
63. Луніна А. Сильвестров: «Мої твори –це музичні метафори»-Музыка, 2012.-№5.-20-23 с.
64. Луцкер П., Сусідко І. – *Моцарт та його час* - М.; Класика-ХХІ 2008.- 624 с.
65. Любимов А.- *Французская клавесинная музыка* – М.; Музыка 1988.-71 с.

М

66. Манюель Р.- *М.Равель* – К.; Музична Україна, 1975.

67. Мартинсон К.- Индивидуальная фортепианная техника на основе звукотворческой воли.- М.; Музыка, 1966.-220 с.
68. Мартынов И.- *М.Равель* -М.; Музыка, 1979.-335 с.
69. Меркулов А. –*Редакции клавирных произведений Й.Гайдна и В. Моцарта. Проблемы стиля интерпретации.* Сб. Статей- М.; 1991.-с.155-188
70. Месхишвили Э.-Фортепианные сонаты Скрябина.-М.; Советский композитор,1981.-272с.
71. Михайлов М.- *Стиль в музыке*- Л.; 1981.-264 с.
72. Мильштейн Я.- *Ф.Лист* т.1-2- М.; 1971.-600с.
73. Мильштейн Я. –*Очерк о Шопене* –М.; 1987.-176 с.
74. Могильницкий В.- *С.Рихтер* – Урал; 2000.-345 с.
75. Монсенжон Б. –*С.Рихтер. Дневники, диалоги.* - М.; Классика-XXI, 2003.-480 с.
76. Монсенжон Б. Нет, я не эксцентрик. – М.;Классика-XXI,2008. -272 с.
77. Москаленко В. – *Творчий аспект музичної інтерпретації* -К.; 1994
78. Моцарт В.А. –*Полное собрание писем.*-М.;Международные отношения,2006.-535 с.
79. Музалевский В.- *Русская фортепианная музыка* – М.; Музыка 1949.-358 с.

Н

80. Наливайко Д. – *Мистецтво та напрямки, течії, стилі* – К.; 1985
81. Нейгауз Г.- Об искусстве фортепианной игры. – М.; 1988.-240 с.
82. Нейгауз С.- Воспоминания, письма, материалы. – М.; 1992.
83. Никитин Б.- Сергей Рахманинов. Две жизни.- М.; Классика-XXI,2009.-208 с.
84. Ноймайр А. - *Музыка и медицина.*- М.; Классика-XXI; 2009.-312с.
85. Ноймайр.А. – Музыканты в зеркале медицины. – М.; Зевс,1997.-448 с.
86. Носина В. –*Символика музыки И.С.Баха.* – Тамбов, 1965.

П

87. Прокофьев С. – *Детство*- М.; Музыка 1980.-202 с.
88. Прокофьев С. - *Автобиография* –М.; Советский композитор 1982.- 599с.
89. Прокофьев С. –*Дневники (в 3-х томах)* –М.;Классика-XXI, 2017.- 576с, 552с, 632с.
90. Пьер Ла Мур – *Лунный свет. Роман о Дебюсси.*-М.; Аграф,2000.-576с.

Р

91. Рабинович Д.- Исполнитель и стиль- М.;Классика-XXI, 2008.-210с.
92. Ройзман Л.- Фортепианное творчество *Гайдна* –М.;Классика-XXI, 2004.-204 с.
93. Рощина Т. Київська фортепіанна школа на рубежі століть: між традицією і модою / Т. Рощина // Академія музичної еліти України : історія та сучасність / [ред.-упоряд. А. П. Лашенко та ін.]. — Київ : Муз. Україна, 2004. — С. 343–354.

С

94. Сенков С.Е. – *Рахманинов. Гений признанный и непонятый.*- М.; Дека-ВС 2018.-298 с.
95. Скребков С.- Художественные принципы музыкальных стилей- М.; 1973.- 448с.
96. Смирнов В. - Клод-Ашиль Дебюсси – Л.; Музыка,1973.-87 с.
97. Соколов М.- Пианисты рассказывают (вып.1) – М.; Музыка 1990.- 176 с.
98. Ступель А.- *М.Равель* – Л.; Музыка, 1975.- 120 с.

Т

99. Темченко И., Хитрук А. - *Беседы про Баха* М.; Класика-XXI; 2019.- 152 с.

Ф

100. Фишман Н.- *Из педагогических советов Бетховена* – М.; Музыка, 1966
101. Флиэр Я. – *Статьи, воспоминания* – М.; 1983.-270 с.

Х

102. Хентова Л. – *Е.Гилельс* – М.; Москва, 1959.- 181 с.
103. Хитрук А – *Беседы с музыкантами о фортепианном искусстве* М.; Классика-XXI, 2015-512с.
104. Хопрова Т. - *А.Г.Рубинштейн. Популярная монография.*–Л.; 1987.-94 с.

Ц

105. Цыпин Г. - *М.Равель* - М.; Музыка 1959.-134 с.
106. Цыпин Г. - *С.Рихтер* - М.; 1987.-31 с.

Ч

107. Чемберджи В.- *В дороге с С.Рихтером* - М.; Культура 1993
108. Чемберджи В.- *В доме музыка жила* - М.; АСТ; 2017.-351с.
109. Чемберджи В.- *О Рихтере его словами* – М.; Аграф; 2004.-336 с.

Ш

110. Шамаева К. *Музична освіта в Україні у першій половині ХІХ ст.* –Київ, 1996.-110 с.
111. Швейцер А.- *И.С.Бах* – М.; Музыка 1965.-728 с.
112. Шонберг Г.- *Великие пианисты* -М.; Аграф 2003.-416с.

Э

113. Эйнштейн А. –*Моцарт.Личность.Творчество.*- М.; Классика-XXI,2007.-472 с.

Я

114. Ярустовский Б. – *И.Стравинский* – М.;Советский композитор,1982.- 280 с.

Інформаційні ресурси

Тема 1

- [Клавесин – музыкальный инструмент прошлого, настоящего или будущего?](#)
- [Клавесин. Клавикорд. Спинет](#)
- [3 From the Clavichord to the Modern Piano](#)

Тема 2

- [От клавесина к пиано форте](#)
- [Французские рояли. Шопен. Лист. Алькан](#)

Тема 3

- [Исторические концерты. Играет Владимир Горовиц](#)
- [Horowitz Live in Vienna](#)
- [Мария Юдина. «Портрет легендарной пианистки»](#)
- [Музыкант от Бога. Мария Юдина](#)
- [Мой Чайковский. Михаил Плетнев](#)
- [ПЛЕТНЁВ \(часть 1\)](#)
- [ПЛЕТНЁВ \(часть 1\)](#)
- [Мильштейн Я.И. Франсуа Куперен. Его время, творчество, трактат «Искусство игры на клавесине»](#)

Тема 4

- [Gerolamo Frescobaldi, toccata seconda \(1615\) Marco Mencoboni Harpsichord](#)
- [FRESCOBALDI Bergamasca \(Fiori Musicali\)](#)
- [Girolamo Frescobaldi – Cento Partite Sopra Passacagli](#)
- [Великие Композиторы – Жан-Филипп Рамо](#)
- [«Нежные вздохи» Рамо на клавесине](#)
- [Tambourin](#)
- [Jean-Philippe Rameau Les Sauvages](#)

Тема 5

- [András Schiff on Bach](#)
- [András Schiff explains Bach](#)
- [Christian De Luca: J.S. Bach's Italian Concerto | Juilliard Sir András Schiff Piano Master Class](#)
- [Bach and the Cosmos](#)
- [András Schiff on the recording of Bach's „The Well-Tempered Clavier”](#)
- [Музыкальная мастерская Михаила Аркадьева. Бах](#)

Тема 6

- [Глен Гульд. Отрешение](#)
- [Glenn Gould and Leonard Bernstein: Bach's Keyboard Concerto No. 1 \(I\) in D minor \(BWV 1052\)](#)
- [Тридцать две истории о Глене Гульде](#)
- [ГЛЕН ГУЛЬД](#)

Тема 7

- [Партитуры не горят. Й.Гайдн. Венский классик номер один](#)
- [Клавирная антология Й.Гайдна](#)
- [В поисках Гайдна. 1 серия](#)
- [Haydn: Sonata Hob. XVI: 37 \(Allegro con brio\) | Francesco Corti](#)
- [Haydn – 56è Festival de Pollença // Les Musiciens du Louvre](#)
- [Haydn Complete Harpsichord Concertos Part 1 Koopman, HQ MP3, 432Hz](#)

Тема 8

- [Моцарт. Часть 1 | Телеканал "История"](#)
- [Моцарт. Часть 2 | Телеканал "История"](#)
- [Дина Кирнарская про Моцарта](#)
- [Mozart: Sonata no. 8 KV310 | Ronald Brautigam](#)
- [Kristian Bezuidenhout - W.A. Mozart/ Fantasie in d \(KWV 397\)](#)
- [Steven Lubin, Mozart, Variations in C, K.265 \(300e\), on "Ah, vous dirai-je maman"](#)
- [Introducing Mozart's Fortepiano](#)

Тема 9

- [Ю. Кремлев Фортепианные сонаты Бетховена](#)
- [Жанр фортепианной сонаты](#)
- [Фортепианное творчество Л. Бетховена в контексте музыкальной критики и исполнительских тенденций конца XVIII - первой трети XIX века](#)
- [Beethoven - Complete Piano Sonatas](#)
- [Beethoven: Complete Piano Sonatas](#)
- [Beethoven - The Complete \(32\) Piano Sonatas + Presentation \(reference recording : Wilhelm Backhaus](#)

Тема 10

- [Великие Композиторы - Иоганн Непомук Гуммель](#)
- [Феликс Мендельсон. Лекция Ярослава Тимофеева](#)
- [Известные люди Феликс Мендельсон Док фильм](#)
- [Лекция 65. Ноктюрны Фильда. Влияние на раннего Шопена](#)
- [КАК ПРЕПОДАВАЛ КАРЛ ЧЕРНИ](#)
- [Карл Черни ученик Бетховена и педагог Листа А также композитор не только этюдов!](#)
- [Thalberg: fantasía sobre «Moisés en Egipto» | Breno Ambrosin](#)
- [Романтизм в музыке](#)

Тема 11

- [Партитуры не горят. Роберт Шуман](#)
- [Лекция. Шуман, Шопен, Рахманинов](#)
- [Роберт Шуман](#)
- [Schumann - Carnaval • Eliso Virsaladze](#)
- [Richter - Schumann - Humoresque Op.20](#)
- [Schumann: Piano Works](#)
- [Martha Argerich - Schumann, Escenes d'infants, op. 15](#)
- [Schumann by Alfred Cortot - Kinderszenen, Kreisleriana, Carnaval, Études Symphoniques](#)
- [R Schumann Fantasia Opus 17](#)
- [Lang Lang. Schumann. Abegg-Variations](#)
- [Yuja Wang: Schumann Piano Concerto in A minor Op. 54](#)

Тема 12

- [The 1st International Chopin Competition on period instrument \(first stage\)](#)
- [The 1st International Chopin Competition on period instrument \(final round\)](#)
- [Французские рояли. Шопен. Лист. Алькан. Форэ](#)
- [Как работал Ф.ШОПЕН](#)
- [КАК ПРЕПОДАВАЛ Ф.ШОПЕН](#)
- [«Ф. Шопен. Ноктюрны»](#)
- [Концерт-лекция «ШОПЕН: баллада о романтизме»](#)

Тема 13

- [Ференц Лист и его педагогическая система воспитания художника](#)
- [КАК ПРЕПОДАВАЛ ФЕРЕНЦ ЛИСТ](#)
- [Как работал Ф.ЛИСТ](#)
- [Партитуры не горят. Ференц Лист](#)
- [Абсолютный слух](#)
- [ФЕРЕНЦ ЛИСТ – РАПСОДИИ](#)
- [Ференц Лист: музыка позднего периода](#)
- [Лекция 6 Ференц Лист: виртуозные пьесы](#)
- [Trifonov plays Liszt's Transcendental Études in Lyon France](#)

Тема 14

- [Трансформация классической музыки \(4\) Импрессионизм и символизм](#)
- [От Брамса к Дебюсси. Импрессионизм в музыке](#)
- [Нововенские классики. История музыки их глазами](#)
- [Арнольд Шенберг](#)
- [Биография Шёнберга](#)
- [Фортепианные произведения И.Ф. Стравинского](#)
- [Малинковская А. Бела Барток](#)

Тема 15

- [Debussy: Suite bergamasque \(Alain Planès, piano\)](#)
- [Debussy plays Debussy | La Plus que Lente \(A Slow Waltz\)](#)
- [Debussy plays Debussy | Children's Corner](#)
- [Maurice Ravel Sites auriculaires pour 2 pianos. I Habanera](#)
- [Glenn Gould - Ravel, La Valse](#)
- [SEAN CHEN - Ravel - Le Tombeau de Couperin](#)

Тема 16

- [Корабельникова Л. Антон Григорьевич Рубинштейн](#)
- [Антон Рубинштейн. Истории из жизни российских музыкантов](#)
- [Партитуры не горят. Антон Рубинштейн](#)
- [Anton Rubinstein - Piano Concerto No. 4, Op. 70](#)

Тема 17

- [Русские Фортепиано. Рахманинов, Прокофьев](#)
- [Гении. Сергей Рахманинов](#)
- [Сергей Рахманинов. Две жизни](#)
- [Rachmaninoff plays Rachmaninoff Piano Concerto No.2 \(1929\)](#)
- [Rachmaninoff plays Elegie Op. 3 No. 1](#)
- [Rachmaninoff plays Prelude in G Minor Op. 23 No. 5](#)

- [Rachmaninoff plays Etude Tableau in A Minor Op. 39 No. 6](#)
- [Rachmaninoff Moment Musicaux Op. 16 No. 4 in E Minor](#)
- [Творчество С.В.Рахманинова — произведения, жанры, анализ](#)

Тема 18

- [Александр Скрябин. Иду сказать людям](#)
- [Послушаем вместе. Александр Скрябин](#)
- [Александр Скрябин. Концерт для фортепиано с оркестром](#)
- [Lev Naumov teaches Scriabin's Op.42 No 5 étude in C# Minor](#)
- [Heinrich Neuhaus plays Scriabin op. 32 & op. 59 no. 1 – 1938](#)
- [VLADIMIR HOROWITZ PLAYS SCRIBIN "Verse la flamme"](#)
- [Pianist Mikhail Pletnev plays Scriabin's 2 Morceaux, Op 57](#)
- [Гении. Александр Скрябин](#)
- [Александр Николаевич Скрябин. Фортепианное творчество](#)
- [Рощина Е.Е. Экстатическое творчество Скрябина как феномен культуры серебряного века](#)

Тема 19

- [Сергей Прокофьев и Лина Кодина-Прокофьева. Больше, чем любовь](#)
- [Гении. Сергей Прокофьев](#)
- [Документальные фильмы - Сергей Прокофьев - Между двух миров](#)
- [Луганский играет форт. концерт Прокофьева № 2](#)
- [Sviatoslav Richter plays Prokofiev Visions Fugitives Op.22](#)
- [Elisso Virsaladze S. Prokofiev Sarcasms op.17](#)
- [Alexei Sultanov plays Prokofiev - Piano Sonata No. 7](#)
- [Prokofiev - Sonata no. 3 in A minor, op. 28 - Daniil Trifonov](#)

Тема 20

- [Музична культура України у XIX столітті](#)
- <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11649/>
- <https://svitppt.com.ua/kultura/muzichna-kultura-st.html>

Тема 21

- [Дворянин Николай Лысенко](#)
- [Видатний музикант та громадський діяч Микола Лисенко. Реферат](#)
- [Микола Лисенко. 2. На чолі Олімпу](#)
- [Ірина Фаріон про Миколу Лисенка – гетьмана української музики](#)
- [Николай Лысенко | Изменившие мир](#)
- [Mykola Lysenko p2 - Микола Лисенко 2ч](#)

Тема 22

- [Феликс Blumenfeld. «Выдающийся во всех отношениях...»](#)
- [Бойко І. М. ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ \(ФОРТЕПІАННОЇ\) ОСВІТИ У СУЧАСНИХ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ](#)
- [А. Ю. РУМЯНЦЕВА. ПІАНІСТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК СИСТЕМНЕ ЯВИЩЕ](#)
- http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ipa_2006_1_4.pdf
- [Розвиток професійної музичної освіти в Україні](#)
- [Музично-драматична школа М. Лисенка](#)
- <http://knmau.com.ua/istoriya/>

Тема 23

- [Viktor Kosenko \(1896 - 1938\) Etüde op.8 in fis-moll](#)
- [Kosenko - 11 Etudes in the Form of Old Dances, Op.19](#)
- [Л. Ревуцький. Концерт для фортепіано з оркестром F-dur . Євген Ржанов - фортепіано](#)
- [Л.Марцевич\(ф-но\) - Л.Ревуцький - Дві прелюдії,тв.4:ре-бемоль мажор,фа-дісз мінор](#)
- [Myroslav Skoryk "Burlesque"](#)
- [Mykola Suk plays Skoryk Partita #5 Fantasies "in Modo Retro" \(1. Prelude, 2. Waltz\)](#)
- [Igor Shamo -12 Preludes](#)
- [Igor Shamo: Pictures of the Russian Painters \(Daniel Yudelevich, pianist\)](#)
- [Мирослав Скорик – художній керівник і диригент](#)
- [Valentin Silvestrov \(1937 -\) Bagatelles for piano Op. 1-5 \(complete\)](#)
- [Silvestrov plays Silvestrov - Bagatellen 1](#)

Тема 24

- [Володимир Пухальський](#)
- [Київська фортепіанна школа. Імена та часи](#)
- [Сторінки історії фортепіанного відділу](#)
- [Ювілейний буклет до 150 -річчя від дня заснування Київського музичного училища](#)
- https://uk.wikipedia.org/wiki/Михайлов_Костянтин_Миколайович

Тема 25

- [Владимир Горовиц Реминисценция](#)
- [Исторические концерты. Играет Владимир Горовиц](#)
- [Владимир Горовиц. Концерт в Вене](#)
- [Моцарт, Концерт для фортепиано № 23, II - Горовиц](#)
- [Владимир Горовиц | Изменившие мир](#)

Тема 26

- [Buchbinder plays Soirée de Vienne Op. 56](#)
- [Walter Gieseking plays Beethoven "Moonlight" Sonata](#)
- [Marguerite Long plays Chopin Scherzo No. 2 Op. 31 in B flat minor](#)
- [Bach, Busoni - Chaconne in D minor BWV 1004 - Helene Grimaud](#)
- [Luca Debargue plays Faure's Barcarollas](#)
- [Clara Haskil plays Bach Toccata in E minor](#)
- [Dinu Lipatti - Chopin Valse Op. 64 n. 2 in C sharp minor](#)
- [Arturo Benedetti Michelangeli plays Scarlatti](#)
- [Mussorgsky Pictures at an Exhibition Mikhail Pletnev](#)
- [Stravinsky: Petrushka \(Piano\) • Sokolov](#)
- [Denis Matsuev - Chopin: Ballade No. 4](#)
- [Van Cliburn performs Rachmaninoff's Sonata No. 2](#)
- [Kenner Chopin Scherzo No. 3, Op. 39](#)
- [Cliburn 2013 Vadym Kholodenko Вадим Холоденко Preliminary Recital II](#)
- [Юрій Кот \(фортепіано\) Frederic Chopin - Nocturne Op. 9 no. 1](#)
- [Antonii Baryshevskiy \(piano\) plays C. Debussy, Prélude No. 12, 2nd book of Préludes](#)

Тема 27

- [Музичні конкурси в Україні](#)
- [Фестивали в Україні](#)
- [Всеукраїнські та міжнародні конкурси](#)
- [Європейський союз музикальних конкурсів для молоді \(European Union of Music Competitions for Youth\)](#)
- [World Federation of International Music Competitions](#)
- <https://www.classicalmusicdaily.com/festivals/>